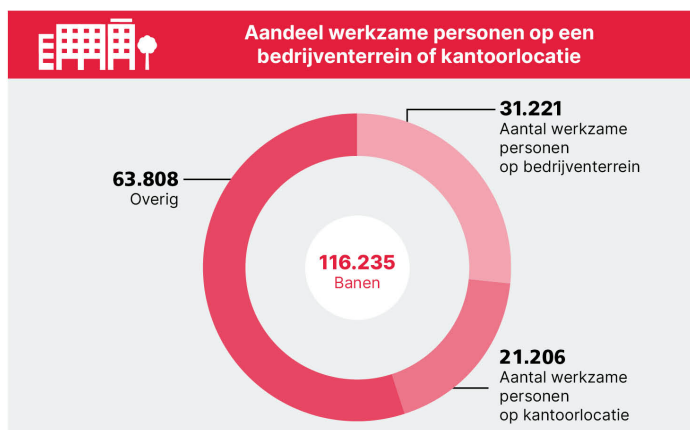
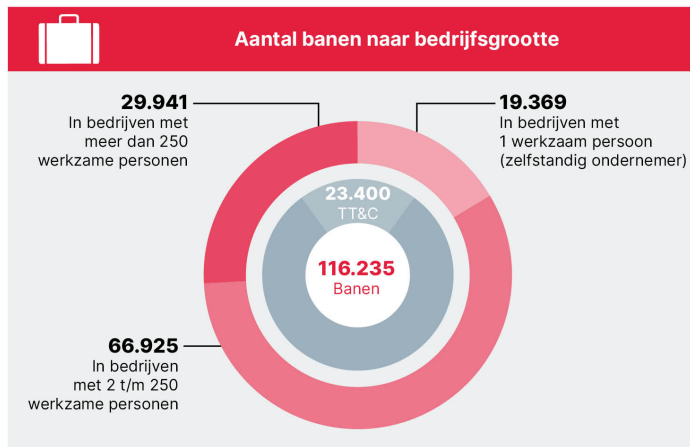
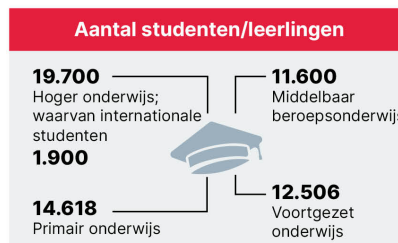
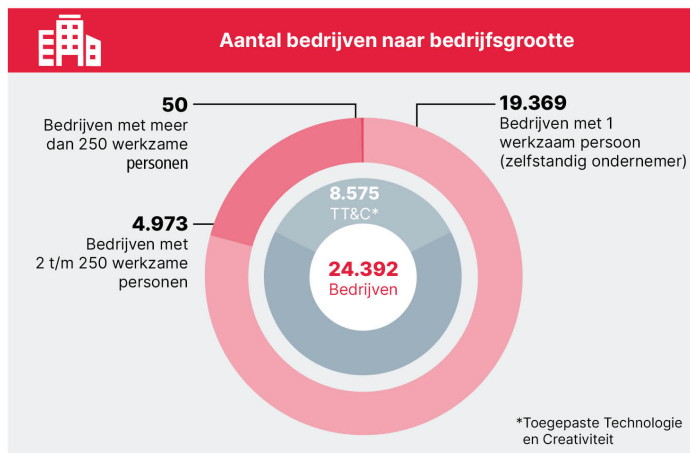

Ondernemend Breda

ONDERNEMEND BREDA

Kengetallen 2023/meest recente realisatiecijfers. In de cijfers kunnen afrondingsverschillen voorkomen.

TERUGBLIK OP ONZE AMBITIE

De uitdagingen op de arbeidsmarkt zijn onverminderd groot gebleven. Diverse sectoren kampen nog met tekorten en ook de aard van werk verandert. In 2023 hebben we de wens tot meer

samenwerking en krachtenbundeling opgepakt en met betrokken organisaties in de stad gewerkt aan een Actieplan Arbeidsmarkt.

Met de Economische Visie als leidraad hebben we volop gewerkt aan de profilering van Breda als stad van toegepaste technologie en creativiteit. Zichtbare resultaten als de nieuwe locatie van Breda Robotics aan de Slingerweg en de doorontwikkeling van B'WISE Incubator onderbouwden de profilering. Op niet-fysiek vlak bouwden we verder aan het ecosysteem, onder meer door de oprichting van een advisory board en door deelname aan de G40-pilot MKB dienstverlening. Daarnaast realiseerden we een mooi programma op het gebied van Impact Ondernemen met een convenant als resultaat.

In december zijn het Cultuurbeleid 2025-2040 'Stad van creatief talent' en de Uitvoeringsagenda Cultuurbeleid 2025-2028 vastgesteld

Met ons huidige cultuurbeleid gaven we ook in 2023 een impuls aan het maken, presenteren en beleven van een waardevol en divers aanbod aan kunst en cultuur.

In 2023 is gewerkt aan Gebiedsvisies voor Zuidwest (met o.a. Rithmeesterpark Fase II en uitbreiding Bond Park) en Bavel (met een bedrijventerrein van 33-40 hectare netto). Tevens is gewerkt aan het gebiedsperspectief voor de Frankenthalerstraat en aan bedrijventerrein Steenakker-Noord. Het Plan van Aanpak toekomstbestendige bedrijventerreinen Breda is net voor de zomer door het college vastgesteld en met de gemeenteraad gedeeld. Eind 2023 is het Actieprogramma de Krogten vastgesteld door de bedrijvenvereniging en de gemeente. Op verschillende bedrijventerreinen zijn concrete acties uitgevoerd met bedrijven(verenigingen) voor veiligheid, energie en groen/klimaat.

We zetten stappen om Breda aantrekkelijker te maken. Hiervoor geven we uitvoering aan het programma Verrassende Stad. Het programma Royal Roots verbond cultuur en erfgoed op een zichtbare en toegankelijke manier voor bezoekers.

Met bewoners en bezoekers is een nieuwe stijl 'VVV van morgen' ontworpen. In 2024 wordt een definitief toeristisch informatiepunt in de binnenstad. Met regiogemeenten en natuurbeheerders werkten we aan belevenisvolle recreatieve (fiets-)verbindingen door verhaallijnen aan elkaar te koppelen. Samen met Breda Marketing, Ondernemersfonds en de Vastgoedeigenaren Commercieel Onroerend zijn stappen ondernomen om gezamenlijk acties uit te voeren om te zorgen dat de binnenstad nu en in de toekomst haar aantrekkingskracht behoudt.

Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Ambitie 1: De kracht van toegepaste innovatie

Breda is de internationale hotspot voor Toegepaste Technologie en Creativiteit (TT&C). Daarmee staat de ambitie om te vernieuwen centraal. Dit is relevant om onze economie concurrerend te houden, oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen te bieden en talent aan te trekken en te behouden. Het Innovatiedistrict Breda is het programma om deze ambitie te realiseren. Het gaat hierbij om 3 samenhangende domeinen: het realiseren van een innovatief netwerk, het faciliteren van stimulerende bedrijven en instituties, en het ontwikkelen van inspirerende en dynamische gebieden. Economische en stedelijke ontwikkelingen gaan hand in hand in het Innovatiedistrict Breda.

In 2023 hebben we een belangrijke stap gezet om het Innovatiedistrict Breda lokaal, provinciaal en nationaal op te kaart te zetten. Onze partners vanuit kennisinstellingen, het bedrijfsleven en andere overheden onderschrijven het belang en zijn bereid om hier met ons de schouders onder te zetten. Samen met hen hebben we binnen TT&C een extra focus aangebracht op de thema's robotisering en gaming. We hebben Breda een nog herkenbaarder economisch gezicht kunnen geven, wat zorgt voor meer dynamiek en samenwerkingskansen.

Belangrijke organisaties, zoals B'WISE Incubator, Breda Robotics en het Gamecluster Breda zijn in 2023 opgericht of gegroeid. Zij zorgen voor steeds meer impact richting partnerbedrijven,

talenten en onze maatschappij. Als voorbeeld noemen we de robotisering in de agrosector en in de zorg. Verder hebben we belangrijke stappen gezet binnen verschillende gebiedsontwikkelingen, waarbij we geleidelijk de filosofie van een innovatiedistrict introduceren.

Ambitie 2: Ondernemen met lef

Ondernemers en bedrijven vinden in Breda ondersteuning om te groeien, te vernieuwen en betekenisvol te ondernemen. In 2023 boden we een aantal programma's aan om ondernemers daarbij te ondersteunen, onder meer als hulp bij het starten van een bedrijf, digitaliseren en verduurzamen. Naast enkele concrete projecten werkten we daarnaast aan het verbeteren van de dienstverlening als één samenhangend systeem. Zo wordt dit meer één geheel vanuit het perspectief van de ondernemer en is onze inzet beter gericht op onze doelen. We werkten aan het Actieplan Arbeidsmarkt Breda en haalden veel inbreng op vanuit het onderwijs, arbeidsmarktorganisaties en bedrijven. In 2023 gaven we daarnaast een flinke impuls aan internationalisering door de samenwerkingen met Duitsland en Vlaanderen te verdiepen en met het programma LivingIn.

Ambitie 3: Verrassende stad

Met de uitvoering van het programma Verrassende stad (onderdeel van de Economische Visie) zorgden we ervoor dat Breda een fijne stad is om te bezoeken. Breda is een stad met een goed vestigingsklimaat en een goede mix aan voorzieningen, die zijn afgestemd op de wensen en behoeften van gebruikers. In 2023 hebben we stappen gezet om Breda nog aantrekkelijker te maken. Het programma Royal Roots verbond cultuur en erfgoed op een zichtbare en toegankelijke manier voor bezoekers.

Met bewoners en bezoekers dachten we na over hoe de 'VVV van morgen' eruit moet zien, als opmaat naar een definitief toeristisch informatiepunt in de binnenstad. Met regiogemeenten en natuurbeheerders werkten we aan belevenisvolle recreatieve (fiets)verbindingen door verhaallijnen aan elkaar te koppelen. Breda Marketing, het Ondernemersfonds en de Vastgoedeigenaren Commercieel Onroerend Goed hebben samen met de gemeente hun acties op elkaar afgestemd en gezamenlijk nieuwe acties geformuleerd die ervoor moeten zorgen dat de binnenstad nu en in de toekomst haar aantrekkingskracht behoudt.

Werklocaties

In 2023 werkten we verder aan het (op termijn) beschikbaar krijgen van nieuwe én bestaande locaties voor werken en voorzieningen. We hebben stappen gezet in het proces om nieuw aanbod op nieuwe en bestaande terreinen beschikbaar te krijgen. Op die laatste werkten we ook verder aan thema's als veiligheid, de energietransitie en groenvoorziening. Door onderzoeken en monitoring kregen we meer inzicht in de opgave en konden we dit vertalen in een plan van aanpak Toekomstbestendige Bestaande Bedrijventerreinen, op basis waarvan we gericht aan de slag kunnen. We werkten daarnaast door aan een gezonde kantorenmarkt, waarbij we inzicht in de Bredase kantorenmarkt verkregen door onderzoek, verder gingen met de reductie van de bestemmingsplancapaciteit en werkten aan de verduurzaming van bestaande kantoren.

Ambitie 4: Digitalisering

Breda zet zich in voor een hoogwaardige digitale infrastructuur. Daarvoor hebben we verder gebouwd aan de bedrade verbindingen en hebben we samen met de provincie Noord-Brabant en de gemeenten Eindhoven, Helmond en 's-Hertogenbosch officieel de BrabantRing opgericht. De BrabantRing is een gesloten glasvezelnetwerk waarmee overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven veilig, snel en betrouwbaar gegevens kunnen uitwisselen.

Dankzij deze goede verbindingen kunnen we nieuwe diensten mogelijk maken en meer inzicht krijgen in maatschappelijke vraagstukken. Om dit te organiseren, bouwen we een digitale replica van Breda, de digital twin. Hiermee heeft Breda het afgelopen jaar geëxperimenteerd, onder andere door de samenwerking via het Europese subsidieproject Smart City Monitor (SCM) met de gemeente 's-Hertogenbosch, BUas, JADS, Argaleo en Geodan. Daarmee is de meerwaarde bewezen voor het sturen op maatschappelijke opgaven en het maken van beleidskeuzes. De digital twin geeft namelijk inzichten die we vooraf nog niet hadden. Zo weten we nu bijvoorbeeld beter waar fietsers rijden en waar zij lang moeten wachten bij verkeerslichten. Ook tijdens evenementen hebben we geëxperimenteerd met informatie uit de digital twin. Op basis van tellingen door lasersensoren, de drukte in de parkeergarages en de locaties van geparkeerde deelscooters krijgen we beter zicht op de drukte in de stad.

Om ervoor te zorgen dat inwoners zich zo prettig mogelijk voelen bij de digitale ontwikkelingen in de stad, is er een convenant opgesteld voor het samenwerken in het Bredata stedelijk ethisch team. Dit is in september, tijdens de landelijke Citydeal-dag in Breda, door alle 9 deelnemende partijen ondertekend. Naast het overleg met het ethisch team zijn er ook sessies begeleidingsethiek georganiseerd, onder meer over de inzet van de digital twin. Bij deze sessies was een zeer divers team aanwezig, van binnen én buiten de gemeente en van ondernemers tot inwoners.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

De kracht van toegepaste innovatie

Samen met onze partners uit het onderwijs en het bedrijfsleven hebben we het programma voor het Innovatiedistrict Breda verder uitgewerkt. Dit is de basis geweest voor een presentatie en een korte film waarmee we op verschillende plekken (nationaal en lokaal) onze ambitie hebben toegelicht. Dit deden we uiteraard om bekendheid en draagvlak te creëren. Daarnaast is dit onderzoek gebruikt om opdracht te geven voor het ontwikkelen van een gebiedsvisie voor het Slingerweg-gebied (ontwikkeling van een Robot Campus Brabant) en de programmering van 't Zoet. De gemeente is 3 jaar geleden aangehaakt bij de Stichting Breda Robotics. Het doel was het stimuleren van de inzet van robotisering in productieprocessen, het ontwikkelen van nieuwe robottoepassingen en het bieden van een hybride leeromgeving voor studenten van onder andere Avans Hogeschool en Curio. In 2023 is een provinciale subsidieaanvraag gehonoreerd, waardoor we onder andere de werkorganisatie flink hebben kunnen versterken. Samen met Vlaanderen hebben we een Europese Interregsubsidie binnengehaald, gericht op robotisering in de agrosector. Hierbij is Breda Robotics leadpartner. Ook is er een programma gestart voor robotisering in de zorg. Als onderdeel van de schaa sprong hebben we Breda Robotics verplaatst van de Koepel naar een ruimte in het Slingerweg-gebied.

Samen met BUAs en de provincie Noord-Brabant hebben we een programma opgesteld voor het versterken van het gamecluster in Breda. Het gaat hierbij om activiteiten op het vlak van entertainment games, serious gaming en immersive technologies (VR/AR). Om dit programma te realiseren, is eind 2023 een subsidieaanvraag bij de provincie ingediend. Voor de gemeente Breda staan hier 3 onderdelen in: het realiseren van een fysieke Game Hub, het ondersteunen van startende gamebedrijven (business development) en het organiseren van een jaarlijks game-event (Breda Game Week). De Breda Game Week heeft voor de eerste keer in november 2023 plaatsgevonden en was een succes. Bij de toekenning van de subsidie worden de genoemde onderdelen in 2024 gestart.

Start-ups hebben een cruciale rol bij vernieuwing en innovatie. Daarom heeft de gemeente Breda, samen met REWIN West-Brabant, begin 2023 de B'WISE Incubator geopend. Een fysieke plek waar zo'n 40 start-ups de kans krijgen om zich te ontwikkelen tot de nieuwe pareltjes van onze economie. B'WISE Incubator biedt hiervoor een inspirerende omgeving, een coachingprogramma, toegang tot financiering en diverse toespitste events. Gezien het succes van de eerste fase is besloten om de incubator uit te bouwen. Naar verwachting wordt de tweede fase in het tweede kwartaal van 2024 geopend.

In 2023 heeft de Economic Board West-Brabant haar nieuwe strategie gepresenteerd. De ambitie is om West-Brabant binnen Nederland te ontwikkelen tot dé voorloper in de transitie naar de nieuwe economie en als plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen. De Economische Agenda West-Brabant voor de periode 2023-2026 beschrijft de uitwerking van deze strategie in een meerjarenagenda. Kernthema's hierbij zijn plantbased ondernemen, circulair ondernemen, start-up & scale-up en innovatief mkb. In deze programma's bouwen we ook voort op robotisering, digitalisering en AI. Dit geldt ook voor de inzet van creatieve denkkracht, waardoor er stevige relaties zijn met de Bredase agenda. Op basis van deze nieuwe agenda is ook de samenstelling van de Board aangepast.

Voor de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT) is de economische propositie opgeleverd. We zetten samen in op Human Centered Innovation. Innovatie en technologie zijn belangrijk, maar we realiseren ons terdege dat het menselijke aspect hierbij niet uit het oog mag worden verloren. Bij de kennisinstellingen en bedrijven in de regio's zit de kennis en kunde om de combinatie van mens en technologie te onderzoeken, te verbeteren en toe te passen. In 2023 zijn 3 proeftuinen gestart om dit in de praktijk te testen. Deze hadden betrekking op de eiwittransitie, zorg in de wijk en wijkdistributie. De proeftuinen worden in 2024 verder doorontwikkeld, maar de basis voor de samenwerking is gelegd.

Ondernemen met lef

We hebben proactief de top 50-bedrijven in de Toegepaste Technologie & Creativiteit en de top 10-accounts in de focussectoren bezocht. Het ondernemersteam bood ondersteuning aan deze ondernemers en stimuleerde het gebruik van hun innovaties richting ons meer traditionele mkb en voor onze maatschappelijke uitdagingen. We werkten nauw samen met onder andere de onderwijsinstellingen, REWIN, BOM, Digiwerkplaats Breda en de innovatieclusters. In 2023 is een start gemaakt om de accountmanagers van het ondernemersteam intensiever en in een vroeg stadium te betrekken bij trajecten en projecten, en hen in te zetten als linking pin met de betreffende ondernemers(doelgroep).

Met een centraal loket ondersteunde het ondernemersteam vele ondernemers van klein tot groot en in alle sectoren reactief op een groot aantal thema's, waaronder: huisvesting, vergunningen, inkoop en starten. Hierbij werkten we nauw samen met meerdere afdelingen, Business Coach Breda en B'WISE.

Voor de mkb-vernieuwing hanteerden we een proactieve benadering. Het doel was om ondernemers te ondersteunen om toekomstbestendig te worden, vooral op het gebied van verduurzaming, digitalisering, data en AI. Evenementen als de Tech Summit (ACT NOW), de Week van de Circulaire Economie en de Game Week boden inspiratie en contacten. Concrete hulp kregen ondernemers door programma's als SustainABLE, de Circulaire Business Challenge, Datacoaches en Digitale Werkplaats. Voor de uitvoering van plannen verbonden we ondernemers met innovatieclusters, zoals Breda Robotics en Breda Circulair, het onderwijs of expertbedrijven. We verstrekten een aantal TT&C-subsidies aan technologische en creatieve projecten. Vanuit de Actieagenda mkb-dienstverlening 2024-2026 zijn we samen met het Rijk en de G40/VNG als een van de 6 pilotgemeenten gestart met een actieplan om de dienstverlening aan ondernemers te verbeteren in Breda en de regio West-Brabant. We trekken hierbij samen op met REWIN.

We deden mee aan de Citydeal Impact Ondernemen en organiseerden bijeenkomsten en coaching voor bedrijven die impact maken voorop hebben staan. We verbonden hen met Betrokken Ondernemers Breda en Breda Circulair. Met een aantal partijen (Urban Living Lab Breda, de Triple O Campus, Betrokken Ondernemers Breda (BOB), Avans Centre of Expertise Brede Welvaart en Nieuw Ondernemerschap) ondertekenden we de samenwerkingsverklaring 'Impact ondernemen, het nieuwe normaal in Breda'.

Voor de realisatie van het Actieplan Arbeidsmarkt (de nieuwe naam voor het Deltaplan Onderwijs en Arbeidsmarkt) doorliepen we een intensief intern en extern proces. Vanuit de 3 beleidsdomeinen werkten we aan een gezamenlijke opzet en inventariseerden we de behoeften en ontwikkelingen bij stakeholders. De inzichten (onder andere uit een aantal interviews) verwerkten we tot een raamwerk voor het actieplan. Daarmee legden we een goede basis voor een brede stakeholdersessie in januari 2024.

We voerden de ondernemerspeiling uit. In deze peiling vroegen we Bredase ondernemers naar hun mening over, onder andere het vestigingsklimaat, het ondernemersklimaat en dienstverlening vanuit de gemeente.

Om het internationale netwerk van Breda te versterken, waren we in 2023 op diverse thema's actief:

- In zusterstad Wroclaw sprak wethouder Peter Bakker op het internationale congres 'City-Water-Quality of Life'. Een delegatie uit Wroclaw bezocht Breda in het kader van de bevrijding. De burgemeesters van Breda en Lviv ontmoetten elkaar in Breda en spraken over samenwerking. We hebben gezocht naar een moment om de MoU Lviv-Wroclaw-Breda te ondertekenen, maar dit bleek moeilijk planbaar door de oorlog in Oekraïne. We troffen voorbereidingen voor een kunsttentoonstelling uit Lviv in het Stedelijk Museum Breda, waren betrokken bij de Oekraïne-projecten van VNG International en verzamelden hulpmateriaal voor Lviv.
- De stedenband met Yangzhou is na de evaluatie in maart 2023 officieel beëindigd op de Chinese ambassade.
- We hebben samenwerkingskansen met Duitsland en Vlaanderen verkend. Met de burgemeester brachten we een werkbezoek aan Stuttgart (Baden-Württemberg), dat was gericht op robotisering en gaming, in combinatie met zijn rol als spreker bij de Urban Future Conference. We waren gaststad voor de Vlaams-Nederlandse Handelsdag en combineerden dit met een bijeenkomst voor Vlaamse en Nederlandse bestuurders uit de grensregio.

- De pilot Reshoring is afgesloten bij gebrek aan interesse vanuit Bredase ondernemers voor de ondersteuning van de gemeente.
- Het warme welkom voor internationals (LivingIn-coördinator en -programma) kreeg een impuls door een subsidie van de provincie. Voorbeelden van resultaten zijn het Brabantbrede LivingIn-onderzoek van Decisio, het succesvolle pilotproject Women for Women, de grote opkomst bij het International Women's Day (IWD) Breda-event, de welkomstbijeenkomsten en Monthly Meetups en activiteiten om bedrijven te interesseren voor internationals als verborgen pool van talenten. Holland Expat Center South was hier ook bij betrokken.
- Om Breda meer zichtbaar te maken voor internationale bedrijven leverden we via Breda Business een nieuwe internationale economische brochure op. Verder lanceerden we een vervolg van de campagne 'Breda Beyond Borders' en werkten we aan de Engelstalige website.

BredaBusiness

De afgelopen jaren hebben we flink gebouwd aan het merk BredaBusiness. Begin 2023 voerden we een analyse uit. Die leidde tot een gefocuste en strategische marketing- en communicatieaanpak voor 2023. De basis bleek consistent te zijn, maar het is niet altijd helder (intern en extern) wie we zijn, wat we doen en waarom. Daarom hebben we met Bredase bureaus een positioneringspiramide ontwikkeld om de diverse rollen van BredaBusiness scherp te krijgen. Hierbij ontwikkelden we een interne campagne en toolkits.

Onze inzet bleef gericht op een actuele contentstrategie, met een crossmediale strategie tussen het platform BredaBusiness.com, de LinkedIn-pagina BredaBusiness en het YouTube-kanaal. Met deze content creëerden we bewustwording, maar ook leads. De etalage van BredaBusiness was gevuld met vaste rubrieken en campagnes over actuele economische thema's en met actuele ontwikkelingen.

Een mooi voorbeeld was de Breda Beyond Borders-campagne om het internationale vestigingsklimaat zichtbaar te maken, waarbij de focus ligt op storytelling en ambassadeurschap. Daarnaast lanceerden we een 'groencampagne' om subsidies voor het vergroenen van bedrijventerreinen te stimuleren. Die hebben we versterkt met een fysieke roadshow langs bedrijventerreinen en een online e-book. Op de landelijke Dag van de Ondernemer organiseerden we een succesvolle eerste BredaBusiness-editie.

Verrassende stad

- In de Houtmarktpassage opende Breda Marketing in juli 2023 een tijdelijk toeristisch informatiepunt. Daar verstrekten zij toeristische informatie én brachten ze de wensen en ideeën van bewoners en bezoekers in kaart voor het definitieve toeristische informatiepunt. Die zijn verwerkt in het concept voor het definitieve informatiepunt, dat in april 2024 zijn deuren opent.
- Het Stedelijk Museum opende zijn nieuwe vaste tentoonstelling 'de Nassaus van Breda'. Op het Kasteelplein stond de blindfloor, een openluchtkunstwerk dat als podium voor de stad diende en het verhaal van de Nassaus vertelde. De podcastserie 'Vooruit naar het verleden' werd uitgebracht en het muziekevenement Popmonument droeg het koninklijke verleden op een creatieve manier uit.
- De Vereniging Commercieel Onroerend Goed Binnenstad Breda (VCOB), het Ondernemersfonds Binnenstad Breda, Breda Marketing en de gemeente ontwikkelden een gezamenlijk activiteitenprogramma om de Bredase binnenstad aantrekkelijker te maken. Dit is een continu proces dat ook in 2024 wordt voortgezet.
- Breda Marketing (BM) lanceerde voor bewoners en toeristen een groene route langs duurzame ondernemers in Breda. Met creatieve ondernemers uit het Havenkwartier werd dit gebied op een bijzondere en zichtbare wijze verbonden met de binnenstad door het concept 'de rode draad'. Voor de placemaking in 't Zoet bracht BM partijen samen en stelde zij een procesplan op. BM heeft Breda in binnen- en buitenland uitgedragen. De smaakmakerscampagne werd voortgezet.

- De detailhandelsvisie wordt uitgevoerd. De gemeenteraad is geïnformeerd over het proces waarmee de gemeente de opgaven 'integrale gebiedsvisies' en 'het verminderen van de bestemmingsplancapaciteit' gaat oppakken.
- De vaststelling van het horecabeleid is in overleg met de stakeholders uitgesteld vanwege de samenhang met de nieuwe terrasverordening. Beide documenten worden in 2024 ter besluitvorming voorgelegd.
- We hebben de betrokkenheid van ondernemers bij de verbetering van winkelgebieden vergroot via de subsidie impulsgeld winkelgebieden. Bedrijveninvesteringszones (BIZ), ondernemersfondsen, winkeliersverenigingen en vastgoedverenigingen hebben initiatieven in kunnen dienen om aanspraak te maken op deze subsidie. Initiatieven die met deze impuls gelden tot stand zijn gekomen, zijn: de starterswinkels, schoonmaakacties in de binnenstad, het aanstellen van een binnenstadsmakelaar, het veiliger maken van de sfeerverlichting en de decemberprogrammering Breda Straalt.
- We hebben bijgedragen aan de organisatieontwikkeling van de VCOB en de proceskosten voor de verlengingen van de BIZ Wilhelminastraat, Ginneken en Haagdijken-Tolbrugstraat en de beëindiging van de BIZ Donk.
- Tijdens het project Ginnekenstraat-Zuid hebben we samen met het ondernemersfonds Binnenstad en de VCOB een toekomstvisie opgesteld voor deze winkelstraat. De Ginnekenstraat-Zuid wordt weer een vitale winkelstraat waar mensen graag verblijven door groen tegen de gevels en in boombakken en -banken te plaatsen, de gevels op te schonen, 3 monumentale panden te verlichten en de leegstand aan te pakken. In 2024 wordt de toekomstvisie samen met ondernemers en pandeigenaren verder uitgewerkt.
- We hebben gezorgd voor een meer inhoudelijke en kwalitatieve blik op evenementen, die aansluit op het Verhaal van Breda. Breda Marketing brengt in het eerste semester van 2024 een advies uit; een visie op evenementen. Welke evenementen zetten we als stad in de etalage (die passen bij het profiel waarvoor we hebben gekozen), waar willen we op sturen en wat is hiervoor nodig? Mogelijk leidt dit tot andere beleidsmatige keuzes en heeft dit gevolgen voor de subsidiëring van evenementen.
- Het evenementenproces wordt opnieuw ingericht, waarmee de dienstverlening aan organisatoren flink wordt verbeterd. Specifieke aandacht gaat hierbij uit naar de (wijk)evenementen die door vrijwilligers worden georganiseerd.

Werklocaties

Nieuw aanbod op bestaande en nieuwe bedrijventerreinen:

- Voor Steenakker-Noord werkten we verder aan het opstellen van een gebiedsvisie. Ook hebben we een energiescan voor het gebied gemaakt, waarin is onderzocht hoe het bedrijventerrein in de huidige energiesituatie (met netcongestie) tóch ingepast kan worden.
- Rithmeesterpark Fase 2 maakt deel uit van de Gebiedsvisie Zuid-West. Deze visie is in ontwikkeling en komt naar verwachting in 2024 richting de raad voor besluitvorming. Voor Rithmeesterpark Fase 1 werkten we aan een energiescan. Deze wordt in 2024 afgerond.
- Bedrijventerrein Bavel is onderdeel van de Gebiedsvisie Bavel 2040. Deze gebiedsvisie is begin 2024 door de raad vastgesteld.
- De pilot om ruimtewinst te bereiken op een bestaand bedrijventerrein schuift door naar 2024 en wordt uitgevoerd op De Krogten.

Projecten op het gebied van basis op orde, veiligheid, bewegwijzering, energietransitie, groenvoorziening en samenwerking:

- In 2023 is het overkoepelende plan van aanpak voor het toekomstbestendig maken van onze bestaande bedrijventerreinen ('Ruimte voor ondernemen') vastgesteld door het college en ter informatie aangeboden aan de raad. In dit plan van aanpak schetsen wij de uitgangspunten voor het toekomstbestendig maken van onze bestaande bedrijventerreinen. De projecten die hieronder worden genoemd, zijn deel van dit plan van aanpak.
- Na de vaststelling door het college is de uitvoering van het plan van aanpak rondom veiligheid gestart. Onderdeel hiervan is het KVO-B-traject dat in 2023 op de bedrijventerreinen Rithmeesterpark, 3BO en Hazeldonk is gestart. Daarnaast loopt ook het project Gastveilig Breda, waarin de aanpak van ondermijning op bedrijventerrein Hazeldonk centraal staat.
- De wethouder Economische zaken en bedrijvenvereniging De Krogten ondertekenden een intentieovereenkomst om het actieplan voor De Krogten uit te voeren.
- In 2023 voerden we het Groenproject uit. Verschillende bedrijven en bedrijvenverenigingen kregen subsidies om hun bedrijfskavels of bedrijventerrein te vergroenen en te verduurzamen.
- Samen met het Platform Bedrijventerreinen Breda werkten we op een aantal vlakken aan de bevordering van de samenwerking tussen ondernemers, onder andere op de Druivenstraat en de Charles Petitweg.
- We leverden een bijdrage aan het provinciale traject om XXL-logistiek (vanaf 3 hectare) te begrenzen.

Vorm geven aan het Innovatiedistrict:

- In 2023 is het onderzoek van Dona Stedenbouw naar het Innovatiedistrict afgerond.
- Daarnaast is het traject voor een gebiedsvisie voor de Slingerweg opgestart.

Meer informatie over het Innovatiedistrict is te vinden onder het programma 'De kracht van toegepaste innovatie'.

Aantrekkelijke vestigingsmilieus in de binnenstad, zoals de Oostflank en de Barones

Deze trajecten lopen. Meer informatie is te vinden in het programma 'Grote projecten in de stad'.

Een gezonde, evenwichtige kantorenmarkt, waarbij de bestaande kantoren verduurzaamd worden

- In opdracht van de gemeente Breda hield de OMWB in 2023 toezicht op het naleven van de label-C-verplichting.
- Er zijn energiescans uitgevoerd om onze bestaande kantorenvorraad te verduurzamen.
- In januari 2023 informeerden we de raad over de stand van zaken op de kantorenmarkt via een raadsbrief en een monitor van de kantorenmarkt.

Adequate informatievoorziening en monitoring

- We hebben de monitor van de kantorenmarkt opgeleverd (zie ook hierboven).
- We werkten aan de monitor bedrijventerreinen. Deze is in het eerste kwartaal van 2024 aan de raad verstuurd.
- In 2023 is het Brabants Migratie- en Informatiepunt opgericht (BMIP).

Digitalisering

We hebben de afgelopen jaren vanuit Bredata op vele vlakken geëxperimenteerd en geleerd met

de toepassing van technologie ten behoeve van maatschappelijke en economische vraagstukken van de stad Breda. We vinden het ontzettend belangrijk om digitalisering niet als doel op zich te zien. Maar als middel om de leefbaarheid van de stad voor ons, bewoners, organisaties en bezoekers, te verbeteren. We zetten niet de ontwikkeling centraal, maar wat het oplevert en betekent in ons dagelijks leven. Iedereen moet erop vooruitgaan, digitalisering moet in dienst staan van de kwaliteit van wonen en (be)leven. Dat verstaan we onder 'de meest digitaal inclusieve stad'. En daarin willen we als Breda in Nederland koploper zijn.

Dit alles doen we vanuit de 4 strategielijnen van Breda: hardware, software, mindware en orgware.

- Voor de strategielijnen **software** en **mindware** werkten we aan de versterking en uitbreiding van het partnernetwerk. We namen deel aan beurzen en (internationale) prijsvragen, we presenteerden projecten tijdens seminars in heel Nederland en hebben het partnernetwerk uitgebreid. Tijdens de Smart City Expo World Congress (SCEWC) in Barcelona won Breda met de Beter Bereikbaar Applicatie voor mensen met een beperking de Living & Inclusion Award. Van de meer dan 400 inzendingen uit 63 landen waren er 3 genomineerd in deze categorie. Verder hebben we gezocht naar nationale en internationale cofinanciering. Bij de uitwerking van de proeftuin Gastveilig Bedrijventerrein Hazeldonk maakten we gebruik van provinciale middelen via Smartwayz. Stimulusmiddelen droegen via het Europees programma REACT bij aan de uitwerking van het project Smart City Monitor. Tot slot bood een substantiële bijdrage vanuit de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) de mogelijkheid om de prijswinnende Beter Bereikbaar Applicatie (BBA) op te schalen en uit te breiden met spraakgestuurde AI.
- GastVeilig bedrijventerrein Hazeldonk is uitgegroeid tot een proeftuin voor bedrijventerreinen met als belangrijkste technische realisatie de inzet van een drone voor gebruik door meerdere partijen, zoals de veiligheidsregio, de bedrijvenvereniging en diverse afdelingen binnen de gemeente. Hiervoor realiseerden we een uitgebreid netwerk van partners. Binnen de proeftuin is ook ervaring opgedaan met de inzet van sensoren tegen parkeeroverlast en het schakelen van de openbare verlichting bij calamiteiten. Er zijn cybersecurity-trainingen uitgevoerd en 2 bedrijven zijn ethisch gehackt om hun online beveiliging te controleren. Het projectplan GastVeilig Hazeldonk dient als basis voor de certificering Keurmerk Veilig Ondernemen Bedrijventerreinen, dat door Platform Veilig Ondernemen wordt uitgerold. Daarnaast is een digital twin voor Hazeldonk opgezet met beschikbare open en gesloten data. Deze draagt bij aan het optimaliseren van het verblijfs- en ondernemersklimaat.
- Bij de uitvoering van de activiteiten in de proeftuin is financiering vanuit het programma "Platform Veilig Ondernemen" en Smartways verkregen. Resultaten die verkregen zijn op Hazeldonk worden op verzoek vna Smartwayz gedeeld met 320 bedrijventerreinen in Zuid-West Nederland. Breda heeft als eerste stad in Nederland een dag- en nachtvergunning verkregen voor een drone zonder piloot; een zogenaamde BVLOS drone. Hiermee kunnen vanaf 1 april 2024 dagelijkse vluchten worden uitgevoerd, waarmee onder meer pilots worden uitgevoerd zoals asfaltslijtage, zwerfafval en bijzettingen, parkeeroverlast en indicatoren gerelateerd aan ondermijnende activiteiten. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken heeft Hazeldonk als een van de voorbeeldprojecten in Nederland aangemerkt op het gebied van het verantwoord delen van data. Dankzij deze laatste heeft de landsadvocaat hier een adviesrapport voor opgesteld. Binnen het project wordt samengewerkt en kennis gedeeld met partners en gemeenten als Den Haag, Rotterdam en Amsterdam.
- Door de pilots met de digital twin deden we veel kennis op. We weten nu beter hoe we informatie moeten ontsluiten naar een digital twin, waarbij we natuurlijk rekening houden met de privacy van onze inwoners en bezoekers aan de stad. We leerden dat we een digital twin samen moeten bouwen met het onderwijs, kennisinstellingen, het bedrijfsleven, andere overheden en partners uit de stad. Deze ontwikkeling droeg bij aan de verdere uitbouw van het ecosysteem in en om Breda. We staan aan het begin van de ontwikkelingen rondom de digital twin voor Breda en er zijn nog vele stappen te zetten. De techniek van de digital twin wordt opgenomen en uitgebouwd in de staande organisatie. Daarbij zijn we gaan samenwerken met TNO. Zij hebben de kennis en modellen waarmee voorspellende scenario's gemaakt kunnen worden van bepaalde ingrepen.
- Voor **mindware** lag de nadruk op het definitief vormgeven van het stedelijk ethisch team met het convenant als resultaat. Op het gebied van digitale inclusie werkten we verder

samen met de Alliantie Digitaal Samenleven. In januari vond er een werkbezoek plaats vanuit het ministerie van BZK. In Breda hebben we met partners een toolbox ontwikkeld waarmee je tijdens het ontwikkelen van nieuwe technologie de niet digitaal vaardige gebruiker centraal stelt. Daarnaast is er een onderzoek gestart in samenwerking met de Nieuwe Veste en de VNG over het leren van meldingen die bij het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) binnenkomen. Met beide gaan we in 2024 verder.

- Op het gebied van digitale balans organiseerden we een ‘werkplaats’, in samenwerking met het Chassé Theater en leerlingen van het Stedelijk Gymnasium. Daarnaast hebben we een ‘digital detox’-ervaring ontwikkeld om het belang van digitale balans op de kaart te zetten. Dat deden we voor onder andere de digitale expo in Barcelona en de Citydeal-dag.
- In samenwerking met het Urban Living Lab stelden we een roadmap op om het Zelfbewuste Huis de komende jaren vorm te geven.
- We organiseerden meerdere Talks of the Town, onder meer over AI. Deze avonden kregen een steeds groter publiek en werden goed gewaardeerd, met een gemiddelde van 350 bezoekers per event.
- Vanuit **orgware** voerden we verkennende gesprekken met diverse partners en gemeenten over de kansen voor een stedelijk dataplatform. Een mooie ontwikkeling was de oprichting van een gemeentelijk dataplatform.

RISICO'S

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Programma 2

De jaarrekening 2023 bevat in totaal 116 (beleids)indicatoren, de zogenaamde ‘Bredase set’. Deze wordt jaarlijks herijkt. Deze Bredase set is in de tekst verdeeld over de diverse programma’s en thema’s en is opgebouwd uit 30 landelijk verplichte en 86 Bredase indicatoren. Hiervan bevat dit programma in totaal 20 beleidsindicatoren, waarvan 1 landelijk verplicht is. In deze jaarrekening wordt voor alle indicatoren peildatum 28 maart 2024 gehanteerd.

Programma-indicatoren

Indicator Naam: Waardering voor de stad (bezoekers) (Nr. 40)

Omschrijving: Rapportcijfer voor de binnenstad van Breda (gegeven door bezoekers)

Bron: Passantenonderzoek Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
			8	

Normaal gesproken wordt dit in het passantenonderzoek aan bezoekers gevraagd. Nu nemen we - evenals in 2022 - het gemiddelde rapportcijfer voor 'De binnenstad van Breda als geheel'. In 2023 is dat een 7,9. Dat is een lichte daling ten opzichte van 2022, toen was het gemiddelde rapportcijfer voor de binnenstad nog een 8,1.

Indicator Naam: Trots op de stad (inwoners) (Nr. 41)

Omschrijving: Percentage inwoners dat (heel) trots is op de stad Breda

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
70	73	73	73	72

Het aandeel inwoners dat (heel) trots is op de stad is met 72% licht gedaald. De streefwaarde is daardoor net niet gehaald.

Indicator Naam: Economische Barometer (Nr. 42)

Omschrijving: Stand van de Economische Barometer

Bron: Economische barometer Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
	6,4		6	6

De economische barometerscore is een samengestelde indicator gebaseerd op ontwikkelingen in onder andere werkgelegenheid, arbeidsmarkt, vastgoedmarkt en consumenten- en producentenvertrouwen. De gemeente stuurt niet rechtstreeks op deze samengestelde indicator. De gemeente stuurt op onderliggende economische thema's.

Indicator Naam: Vestigingsklimaat (Nr. 43)

Omschrijving: Waardering van het vestigingsklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
			7	7

In de ondernemerspeiling over 2023 beoordeelden Bredase ondernemers het vestigingsklimaat in Breda met een 7.

Thema-indicatoren Stimuleren economische ontwikkeling in Breda**Indicator Naam: Werkgelegenheid Focussectoren (absoluut) (Nr. 2203)**

Omschrijving: Aantal werkzame personen in de focus sectoren Toegepaste Technologie en Creatieve industrie (TT&C)

Bron: Vestigingenregister Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
21.900	22.300	23.000	22.700	23.400

In 2023 waren er in Breda 23.400 banen in de sector van Toegepaste technologie en Creativiteit. Dit is boven de streefwaarde van 22.700 banen.

Indicator Naam: Werkgelegenheid Totaal (absoluut) (Nr. 44)

Omschrijving: Aantal werkzame personen in Breda

Bron: Vestigingenregister Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
109.900	111.800	113.600	112.000	116.200

In 2023 waren er in Breda 116.200 banen. Dit is ruimschoots boven de streefwaarde van 112.000 banen. In verband met de afnemende beroepsbevolking verwachten we ergens een de toekomst een omslagpunt waarbij het aantal banen weer af zal nemen.

Indicator Naam: Ondernemersklimaat (Nr. 47)

Omschrijving: Waardering van het ondernemersklimaat door Bredase ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
			7	6,9

In de ondernemerspeiling over 2023 beoordeelden Bredase ondernemers het ondernemersklimaat met een 6,9. Dit is net onder de streefwaarde van 7.

Productindicatoren Product Economische zaken**Indicator Naam: Netto arbeidsparticipatie (Nr. 49)**

Omschrijving: Percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
70,4	72	73,1	72,0	74,2

Dit is een landelijk verplichte indicator. De streefwaarde is behaald.

Productindicatoren Product Acquisitie en accountmanagement

Indicator Naam: Dienstverlening (Nr. 50)

Omschrijving: Beoordeling van de dienstverlening van de gemeente Breda aan ondernemers

Bron: Ondernemerspeiling Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
			7	6,5

In de ondernemerspeiling over 2023 beoordeelden Bredase ondernemers de dienstverlening van de gemeente Breda met een 6,5. Dit is onder de streefwaarde van 7.

Productindicatoren Product Evenementen

Indicator Naam: Evenementenbeleid (Nr. 51)

Omschrijving: De gemiddelde waardering van Bredase bezoekers voor de evenementen die ze hebben bezocht

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
		7,9	7	8

In 2023 waardeerden inwoners de evenementen gemiddeld met een rapportcijfer 8. Dat is net wat hoger dan in 2022, toen scoorde de waardering van inwoners voor evenementen gemiddeld een 7,9.

Productindicatoren Product Grondexploitatie bedrijventerreinen

Indicator Naam: ratio aanbod/vraag werklocaties (Nr. 52)

Omschrijving: Verhouding tussen het aantal hectare aan werklocaties dat direct uitgeefbaar is en de vraag naar werklocaties

Bron: team planeconomie Meeteenheid: ratio

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
0,1	0,1	0,05	0,1	0,05

Het afgelopen jaar zijn er een aantal bedrijfskavels op Rithmeesterpark en Werkdonken verkocht. De kavels die nog niet verkocht zijn, zijn wel al gereserveerd door bedrijven. Er is daarmee geen vrij beschikbaar aanbod meer van bedrijfskavels in de gemeente Breda.

Indicator Naam: Leegstand (Nr. 53)

Omschrijving: Leegstand (percentage van de voorraad in m2)

Bron: CBS leegstandsmonitor Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
5,6	5,5	5,3	5	4

We streven naar een (frictie-) leegstand van 5% van de voorraad kantoren, bedrijven en winkels. Er is immers een leegstandspercentage van minimaal 5% nodig om voldoende dynamiek in de vastgoedmarkt te behouden. Inmiddels is de leegstand in Breda lager dan 5%. De krapte op de vastgoedmarkt is in Breda erg hoog door het gebrek aan aanbod.

Thema Grote projecten in de stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Programma Verbeter Breda

In 2023 hebben we met breed draagvlak van vele partijen in de stad afspraken gemaakt over onze plannen voor de komende jaren. Daarmee willen we onze doelen rondom kansengelijkheid en een verbonden stad realiseren, onder meer via Pact Deel 3. We hebben afspraken gemaakt over samenwerken en samen sturen. Vanuit het Rijk hebben we in december extra middelen gekregen voor de uitvoering van deze plannen. We hebben een monitor ontwikkeld om de resultaten op de lange termijn te

kunnen volgen. In 2023 werd Pact Deel 3 van Verbeter Breda opgeleverd. Na de zomer is er een nieuw Verbeter Breda-bestuur en programmabureau gestart. Zij gaan samen met bewoners, de gemeente en andere partners uit de stad bouwen aan kansengelijkheid en de tweedeling in de stad verkleinen. Inmiddels zien we de eerste resultaten. Bijvoorbeeld vanuit enkele plannen uit het Actieplan Verbeter Breda (zoals de impuls sportpark Kadijkje), Preventie met Gezag en de Rijke Schooldag. Om steeds meer en beter met inwoners te kunnen samenwerken, hebben we afgesproken om met wijk- of gebiedsplannen te gaan werken. In 2023 hebben we daarvoor de eerste stappen gezet. We gebruiken zo veel mogelijk de bestaande samenwerkingsstructuren om afspraken te maken en te volgen. Veel plannen zijn opgenomen in de Alliantie Wonen, ambities vanuit Verbeter Breda zijn opgenomen in beleidskaders (zoals de nieuwe onderwijsvisie) en plannen in het kader van de bouwsteen 'Leefbaar inkomen' worden uitgevoerd door partners van het waardenetwerk Bestaanszekerheid.

Programma Gasthuisvelden

Het gebied Gasthuisvelden groeit de komende jaren uit tot een waardevolle aanvulling op het stadscentrum. De huidige kantoren en de kazerne veranderen in een aantrekkelijk woon- en verblijfsgebied dat naadloos aansluit op zijn directe omgeving. De eerste stappen hebben we in 2023 gezet door de verschillende deelopgaven (Seeligpark, Gasthuisvelden-West, de mobiliteitsopgave en het verbinden van Fellenoord) op elkaar af te stemmen en de kaders te stellen.

We realiseerden fase 1.1 van de Nieuwe Mark. Daarmee sloten we ook het EU-subsidieproject GreenQuays succesvol af. We gingen direct verder met de aanleg van fase 1.2: het traject tussen de Baronesbrug en de Haven, inclusief de Tolbrug bij De Trapkes. Voor fase 2 hebben we de bestemmingsplanprocedure doorlopen, waarna het plan eind 2023 is vastgesteld door de gemeenteraad. We werkten verder aan het definitieve ontwerp voor fase 2, dat naar verwachting in het eerste kwartaal van 2024 opgeleverd wordt.

Programma CrossMark Breda

CrossMark, met de deelgebieden Stationskwartier, Havenkwartier en 't Zoet, levert een forse bijdrage aan de centrumontwikkeling van Breda en biedt ruimte aan circa 7000 woningen, 150.000 m² kantoren en 40.000 m² aan publieke en commerciële voorzieningen. Inmiddels zijn er al circa 1700 woningen gerealiseerd of in aanbouw, met aanvullend nog circa 3000 woningen tot en met 2030.

Doordat we werken aan de Samenwerkingsagenda Gemeente-Provincie Noord-Brabant, weten we elkaar beter te vinden en werken we meer integraal aan de diverse projecten. Voor het thema Water-Groen hebben we een gezamenlijk ambitiedocument opgesteld. Binnen het thema Mobiliteit is de bouw van een nieuwe busremise gestart nabij de Druivenstraat, met plek voor maximaal 180 elektrische bussen. Binnen het thema Verstedelijking hebben we stappen gezet met de gebiedsontwikkeling 't Zoet. Daarbij is het Rijk een belangrijke partner bij onze centrumontwikkeling met forse financiële bijdragen in gebieds- en mobiliteitsmaatregelen.

CrossMark-Oost/Stationskwartier:

- De appartementen in het ambitieuze bouwproject 5Tracks zijn eind 2023 opgeleverd; de kantoren en voorzieningen volgen.
- Het markante appartementengebouw De Hendric in 3 Hoefijzers-Noord is eind 2023 opgeleverd.
- Voor de Harley-locatie is het bestemmingsplan vastgesteld voor de bouw van 50 betaalbare woningen en is de aanbesteding gestart in de vorm van een prijsvraag (build & design).
- De bouw van het grote appartementencomplex Eureka Central verloopt voorspoedig.
- Voor de aangrenzende Faam-locatie is eind 2023 het ontwerpbestemmingsplan ter inzage gelegd.

CrossMark-West/Havenkwartier:

- De Strip betreft de eerste realisatiefase in het Havenkwartier. De bestemmingsplannen voor de deelgebieden Backer & Rueb en woningbouw Klavers Jansen zijn vastgesteld.

- De start van de bouw in de Strip door Amvest (Backer & Rueb) en het Consortium Spoorzone Breda (Klavers Jansen) is vertraagd door beroepsprocedures tegen de bestemmingsplannen.
- In het kader van de culturele hub binnen Klavers Jansen, heeft het college besloten om een ontwerp te maken voor de nieuwbouw van de broedplaats Performing Arts bij Bloos.
- De Speelhuislaan is bouwrijp gemaakt en voorzien van een groene middenberm.
- Over de realisatie van een mobiliteitshub aan de Mark, gekoppeld aan de ontwikkelingen in de Strip, heeft de raad een positief besluit genomen. Het ontwerpbestemmingsplan voor de mobiliteitshub is door het college vrijgegeven voor inspraak.
- De regelvrije zone op het Haveneiland is begin 2023 beëindigd. Daarnaast hebben we met de verschillende gebruikers in het gebied huurovereenkomsten gesloten tot 2026.

CrossMark-West/'t Zoet:

- Het Toekomstperspectief 't Zoet 2040 is in 2023 vastgesteld door de gemeenteraad en Gedeputeerde Staten. In dit document staat de inhoudelijke visie voor de toekomstige ontwikkeling van 't Zoet.
- De ministeries van BZK en IenW hebben in het kader van de Grootchalige Woningbouwlocaties, waar 't Zoet toe behoort, een forse bijdrage beschikbaar gesteld voor gebiedsgerichte maatregelen (groen en water; € 27 miljoen) en mobiliteitsmaatregelen (HOV-lijn, verbindingen met het station en de binnenstad; € 50 miljoen). Voorwaarde is dat we in 2030 gestart zijn met de realisatie van ten minste 1700 woningen in 't Zoet, waarvan minimaal 50% in de categorie betaalbaar.
- Met waterschap Brabantse Delta hebben we een intentieovereenkomst gesloten voor de samenwerking in 't Zoet. Ook heeft het waterschap uitstel verleend voor het realiseren van de waterretentie van het Stationskwartier tot 2027. Deze retentieopgave wordt ingepast in het watersysteem van 't Zoet.
- In het kader van placemaking is in het voorjaar van 2023 park 't Zoet geopend en hebben enkele evenementen plaatsgevonden.

Programma Bavel

In 2023 is in co-creatie met het dorp de Gebiedsvisie Bavel 2040 opgesteld en opgeleverd. De visie is door het college ter vaststelling aangeboden aan de gemeenteraad. De Gebiedsvisie is het resultaat van een geslaagd participatie- en cocreatietraject. De visie is een uitwerking van de Omgevingsvisie Breda 2040 en laat zien dat Bavel een belangrijke bijdrage gaat leveren aan de gemeentelijke ambities op het gebied van wonen, werken en natuurontwikkeling. In Bavel is de doelstelling om tot 2040 zo'n 1000 woningen, 33 tot 40 hectare bedrijventerrein en 160 hectare natuur te ontwikkelen met een bijpassend voorzieningenniveau voor het dorp. De ambities sluiten aan bij de behoeften in Bavel: dorps wonen met extra aandacht voor senioren, starters en kleine woningen. Een bedrijventerrein en een werklandschap met meerwaarde voor het dorp dat de gemeente Breda voorziet in haar uitbreidings- en vervangingsvraag. Ten slotte heeft het college in 2023 een voorkeurslocatie gekozen voor de ontwikkeling van een multifunctionele accommodatie voor sport en cultuur.

Centrum-Oost

In 2023 is de programmatische regie voor de ontwikkelingen in Centrum-Oost opgestart. We sturen op het behalen van de doelen uit het Ambitiedocument Centrum-Oost. We blazen het gebied aan de oostzijde van de historische binnenstad daarmee nieuw leven in. Er ontstaat een hernieuwd stadsdeel waar gastvrijheid, historisch besef en creativiteit belangrijke waarden zijn die de sfeer bepalen. De bestaande binnenstad wordt zo uitgebreid naar de singels met een centrumstedelijk gebied met een beoogde mix van 70% wonen en 30% stedelijke voorzieningen (economie, cultuur, leisure). Onderdelen van deze ontwikkeling zijn onder meer een ondergrondse parkeergarage (in plaats van parkeren op het Chasséveld), nieuwe fietsenstallingen en de bouw van zeker 1500 woningen.

- We hebben het Ambitiedocument Centrum-Oost vastgesteld, dat de kaders en ambities stelt voor de ontwikkelingen in het gebied.
- We hebben een intentieovereenkomst gesloten met de nieuwe eigenaren van het Koepelcomplex voor de herontwikkeling daarvan. Momenteel loopt er een haalbaarheidsonderzoek.
- De verbouwing van het gemeentelijk monument De Lange Stallen is klaar. Er zijn 84 sociale huurappartementen gerealiseerd (en inmiddels bewoond) door WonenBredurg. Ook is een belangrijke corridor ontstaan die de verbindende looproutes in het gebied versterkt.
- De herontwikkeling van het voormalige postkantoor aan de Oude Vest is gestart. De oudste gebouwdelen worden behouden en getransformeerd. De rest van het pand is al gesloopt. De nieuwbouw die daarvoor in de plaats komt, is al gestart. Voor dit project hebben we een bijdrage van € 400.000 ontvangen in het kader van de StartBouwImpuls-regeling. Er worden in totaal 129 woningen gebouwd, waarvan een substantieel deel in het betaalbare segment.
- We hebben een intentieovereenkomst afgesloten met de partijen die zich hebben verenigd in de Alliantie Chassékwartier (Synchroon, Heijmans, 3W/Emro, Alwel en WonenBredurg). Samen gaan we onderzoek verrichten naar de toekomst van het gebied tussen de Vlaszak en de singels, de Koepel en het Chassépark. Inmiddels loopt er een uitgebreid haalbaarheidsonderzoek.
- We hebben een bijdrage van € 17 miljoen ontvangen vanuit de Specifieke Uitkeringsregeling 'Woningbouw op korte termijn door bovenplanse infrastructuur'. Daarmee wordt een belangrijk deel van de onrendabele investering in een nieuwe ondergrondse parkeergarage onder het Chasséveld afgedekt.
- We hebben een anterieure overeenkomst gesloten voor de ontwikkeling van de locatie Central Park Breda, ook wel bekend als de voormalige Incom aan de Kennedylaan. Onderdeel van deze afspraken is de verkoop van gemeentelijke grond voor deze hoogwaardige woningbouwontwikkeling, met circa 150 woningen, waarvan 50% betaalbaar. Inmiddels is ook de bestemmingsplanprocedure opgestart.
- We hebben de benodigde financiële middelen vrijgemaakt voor een herinrichting van de Vlaszak, die in 2024 plaatsvindt. Dit is de eerste grote investering in het openbare gebied in Centrum-Oost.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Programma Verbeter Breda

- We hebben het Pact van Breda deel 3 ontwikkeld en vastgesteld in april 2023. Hierin staan afspraken tussen partners in de stad over plannen die bijdragen aan de ambities. De gemeentelijke bijdrage aan Verbeter Breda is door de raad vastgesteld in maart 2023.
- We hebben een programmabureau en een bestuur in het leven geroepen. Binnen de gemeente zijn we van een programmastructuur overgegaan naar (integraal) sturen in de reguliere organisatie.
- Partners van het Pact hebben diverse plannen uitgewerkt, die vanaf 2024 uitgevoerd worden. De raad is in november over de voortgang geïnformeerd.

Programma Gasthuisvelden

Ontwikkeling herinrichting Seeligpark

- De eerste stap naar een definitief ontwerp is gezet. Het PvE is opgesteld, de (vastgoed)strategie is hier een integraal onderdeel van. Daarnaast is voor de periode van juli 2024 tot het moment dat de defensiepanden uit erfpacht komen in beeld gebracht wat er nodig is om het kazerneterrein in deze periode (vermoedelijk tot 2029) als park te laten functioneren.

Herontwikkeling Gasthuisvelden-West (het belastingkantoor, de rechtbank en de OM-panden, inclusief openbare ruimte en wegen)

- De toetsingskaders voor het gebiedsperspectief Gasthuisvelden-West zijn bepaald. Daarnaast heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar de flora en fauna. Daaruit is gebleken dat er in de rechtbank en in het belastingkantoor een grote hoeveelheid beschermde vleermuizen woont. Dit heeft vooral gevolgen voor de planning van de gebiedsontwikkeling, omdat we verzachtende maatregelen moeten treffen. Daardoor loopt de sloop van het belastingkantoor vertraging op.

Verbinden Fellenoord

- Om de verbinding met de omgeving te borgen, is de wijkmanager Centrum betrokken bij het programma Gasthuisvelden. Samen met de sociaal wijkbeheerder van Fellenoord werkt de wijkmanager aan de ambitie om Fellenoord te verbinden en te versterken.

Nieuwe Mark

- Voor de uitvoering van fase 1 (1.1, 1.2 en 1.3) vroegen we een aanvullend krediet aan de gemeenteraad vanwege extreme prijsstijgingen door de oorlog in Oekraïne. Fase 1.1 werd in september 2023 feestelijk geopend.
- Met onze partners in het GreenQuays-project hebben we het project afgerond en in september geopend. Voor fase 2 werkten we in overleg met de belanghebbenden aan een definitief ontwerp en hebben we een aanvraag ingediend voor € 2 miljoen vanuit de tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie. Fase 2 wordt later uitgevoerd dan beoogd, onder meer vanwege vertraging in het project The Marker. Hiervoor hebben we middelen doorgeschoven van 2023 naar 2024.
- We zetten stevig in op communicatie met de omgeving. Het ingenieursbureau (SiB) stelde een omgevingsmanager aan die voortdurend de dialoog met omwonenden en bedrijven voert. We gebruikten hiervoor ook BredaBerichten en de Bouwapp. Berichten werden verder meegenomen in de bredere communicatie over Gasthuisvelden.

Programma CrossMark Breda

Voor de Samenwerkingsagenda Gemeente-Provincie Noord-Brabant werken we binnen 3 thema's: Water-Groen, Mobiliteit en Verstedelijking. In het plangebied 't Zoet komen veel opgaven samen die worden gecoördineerd door het kernteam.

CrossMark-Oost/Stationskwartier:

- We begeleiden de bouw van 5Tracks en de werkzaamheden in de aangrenzende buitenruimte. De afronding van de Stationslaan is eind 2023 gestart met de aanleg van het trottoir langs 5Tracks. Hiermee kan het NSP-project (Nieuw Sleutel Project) met subsidie van het Rijk zijn beslag krijgen.
- We toetsen vooral de voorbereiding en realisatie van de openbare ruimte in 3 Hoefijzers-Noord.
- Bij de Harley-locatie hebben we het bestemmingsplan getoetst, inbreng geleverd voor het beeldkwaliteitsplan en een anterieure overeenkomst gesloten.
- Voor de Faam-locatie hebben we intensief samengewerkt om voor het einde van 2023 een ontwerpbestemmingsplan en beeldkwaliteitsplan gereed te hebben. Ook hebben we een anterieure overeenkomst gesloten met het oog op verdere uitwerking en realisatie van het project.

CrossMark-West/Havenkwartier:

- In de Strip hebben we de bestemmingsplannen voor de deelgebieden Backer & Rueb en woningbouw Klavers Jansen getoetst en richting besluitvorming gebracht. Samen met de ontwikkelende partijen voeren we gesprekken met bedrijven die beroep hebben ingesteld.

- Voor de culturele hub op Klavers Jansen hebben we inbreng geleverd aan het nieuwe cultuurbeleid, dat als basis dient voor de keuze om creatieve broedplaatsen te realiseren in Breda. Samen met initiatiefnemers Bloos en Nieuwe Veste hebben we een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd voor een broedplaats Performing Arts op Klavers Jansen. Vervolgens is een bestuursvoorstel opgesteld om een ontwerp voor nieuwbouw te maken.
- Voor het bouwrijp maken van de Speelhuislaan hebben we de uitvoering voorbereid, een aanbesteding uitgevoerd en de uitvoering begeleid. Er zijn onder andere 68 bomen geplant in dit laatste deel van de Speelhuislaan, dat aansluit op de bestaande laan door de Belcrum.
- Voor de mobiliteitshub aan de Mark is een haalbaarheidsonderzoek verricht met een onderbouwde keuze voor een maaiveldvariant. Er is een start gemaakt met het inrichtingsplan.
- Met de verschillende initiatiefnemers in het gebied zijn afspraken gemaakt over de functies, het gebruik en de openingstijden. Hiertoe zijn gedoogbeschikkingen afgegeven. De gemeente heeft dit traject begeleid met een interne projectleider en externe begeleiding op het gebied van vergunningen.

CrossMark-West/'t Zoet:

- De gemeente en de provincie werken in een gezamenlijke projectorganisatie om het gebiedsonderzoek voor 't Zoet uit te voeren.
- De samenwerking is gericht op de totstandkoming van het toekomstperspectief, het uitwerken van de businesscase en de financiële en technische haalbaarheid en de programmering van 't Zoet.
- De uitwerking van het stedenbouwkundig kader en het ruimtelijk raamwerk is gestart en wordt in 2024 afgerond.
- We hebben een samenwerkingsvorm uitgewerkt voor de realisatiefase.
- In het SIP zijn middelen opgenomen voor de investeringen in de gebieds- en mobiliteitsmaatregelen in 't Zoet, als cofinanciering voor de bijdragen vanuit het Rijk.
- Het waterschap is onderdeel van de organisatie en biedt expertise en plancapaciteit bij de ontwikkeling van 't Zoet. Daarnaast zoekt het waterschap middelen om een bijdrage te leveren aan de realisatie van het watersysteem.
- 't Zoet heeft een locatie beschikbaar gesteld voor de Europese ontwerprijpvraag European. Eind 2023 zijn de prijswinnaars bekend geworden. Met de winnende partijen onderzoeken we of en hoe we tot een concrete opdracht en realisatie kunnen komen.
- Breda Marketing heeft opdracht gekregen voor het uitwerken van het concept en de kaders voor placemaking.
- De voorbereiding van de planologische procedures is gestart.

De voorbereiding van de marktintroductie en de selectieprocedure voor marktpartijen kan pas opgestart worden nadat het ruimtelijk raamwerk en de programmatische invulling bekend zijn.

Bavel

- Een integraal team van vertegenwoordigers uit het dorp en gemeenteambtenaren heeft de Gebiedsvisie 2040 opgesteld. Dat gebeurde onder voorzitterschap van Peter van der Velden, met inbreng vanuit de themagroepen. De grote uitdaging zat in het komen tot een gezamenlijk gedragen visie en vooral in het organiseren van een proces dat heeft gezorgd voor wederzijds vertrouwen. In het dorp is draagvlak voor de Gebiedsvisie 2040.

- Voor de multifunctionele accommodatie zijn stappen gezet om in 2024 een aanbesteding te kunnen starten. We hebben onder meer gewerkt aan een programma van eisen en randvoorwaarden voor de ontwikkeling.
- Voor het project Bavel-West hebben we gewerkt aan het verwerven van gronden en een realisatiestrategie. Ook zijn we gestart met een haalbaarheidsstudie.
- Voor het opstellen van de gebiedsvisie hebben we verkend wat de mogelijkheden voor de werklocatie zijn.
- We hebben gewerkt aan financieel overzicht voor het programma Bavel. Dit is de basis voor de ontwikkel- en realisatiestrategie en het uitvoeringsprogramma.
- Diverse inbreidingslocaties zijn verder uitgewerkt en ingevuld. We faciliteren inbreidingslocaties voor woningbouw.
- Met de ontwikkelaar van het project Nieuw Tervoort (160 woningen) hebben we gewerkt aan het bestemmingsplan. Het ontwerpbestemmingsplan is door het college ter inzage gelegd.
- In de voormalige basisschool De Spindel is de Tussendür opgericht. Stichting Cultuurbehoud Bavel heeft een deel van het gebouw in bruikleen voor maatschappelijke activiteiten. De gemeente heeft in de Tussendür het informatiecentrum Programma Bavel.

Centrum-Oost

De werkzaamheden aan de projecten binnen Centrum-Oost worden begeleid door eigen teams. Afstemming vindt plaats met de programmamanager en binnen het programmateam.

- Het programmateam Centrum-Oost heeft een ambitiedocument opgesteld.
- Er zijn middelen gereserveerd in het strategisch investeringsplan voor de toekomstige investeringen in de voorzieningen en de openbare ruimte.
- Er is veel voorwerk verricht in aanloop naar de formele aanvraag van € 17 miljoen in het kader van de SPUK. Op die manier is een goede relatie tot stand gekomen met de betrokken ministeries.
- Het projectteam Koepel heeft afspraken gemaakt met de eigenaars/ontwikkelaars en neemt deel aan hun ontwerpworkshops. Tussentijdse versies van de plannen worden getoetst aan ons beleid en onze ambitie, zoals vastgelegd in de nota van uitgangspunten.
- Voor de realisatie van De Lange Stallen en Post Breda zijn de plannen van aanpak beoordeeld en zijn de vergunningen verleend. Bij de praktische werkzaamheden bewaken we de bereikbaarheid, de leefbaarheid, de veiligheid en de communicatie door de uitvoerder/ontwikkelaar richting de omgeving.
- Het Chassékwartier is een sleutelproject en werkt als een vliegwiel voor meerdere vraagstukken in het gebied en in de binnenstad. Zo zijn we concreet met de volgende zaken aan de slag gegaan:
 - een gebiedsinventarisatie
 - de bouwlogistiek en omgevingsmanagement
 - een relatie opbouwen met de belanghebbenden in het gebied (bedrijven, instellingen en bewoners)
 - samenwerkingsverbanden met belanghebbende partijen
 - het uitwerken en in gang zetten van participatieplannen

- studies en analyses van bereikbaarheidsvraagstukken, die samenhangen met de voorgenomen gebiedsontwikkelingen
- We hebben de opening van een infocentrum voorbereid in het voormalige politiekantoor aan het Chasséveld (Carré Chassé). Dit centrum opent in het voorjaar van 2024 zijn deuren.
- Het ontwerptraject voor Central Park is verder begeleid en we hebben deelproducten, zoals de ontwerpen en het bestemmingsplan, getoetst.
- De consultatie voor het ontwerptraject voor de herinrichting van de Vlaszak is afgerond. Hierbij hebben we uitgebreid afgestemd met omwonenden en belanghebbenden, zoals Arriva.

RISICO'S

Verbeter Breda

Verbeter Breda is een programma tot 2040 dat deel uitmaakt van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Het Rijk heeft financiële steun aan Verbeter Breda toegezegd tot en met 2026. Het risico bestaat dat het Rijk zijn steun aan het programma niet doorzet. Dit zou betekenen dat grotere investeringen allemaal lokaal (of regionaal/Europees) moeten worden gevonden. De NPLV-steden zijn gezamenlijk met het Rijk in gesprek over het belang van een lange adem.

CrossMark/Havenkwartier/'t Zoet

- Door de beroepsprocedures tegen de bestemmingsplannen in de Strip kan verdere planvertraging ontstaan. Een voorwaarde voor de Woningbouwimpuls van € 9,9 miljoen voor publieke investeringen is dat de woningbouw binnen 3 jaar na het ontvangen van de subsidie van start gaat en dat de woningen in 2030 klaar zijn. We overleggen geregeld met het Rijk over wijzigingen in en risico's voor de planning. Vooralsnog gaan we ervan uit dat de woningen vóór 2030 klaar zijn en dat er geen gevolgen zijn voor de hoogte van de rijksuitkering. Het ministerie is formeel op de hoogte gesteld van de vertraging in de start van de bouw, met het verzoek hiermee in te stemmen en daarmee de subsidiebeschikking te wijzigen.
- Door veranderde omstandigheden, zoals gestegen rente en bouwkosten, wordt het moeilijker om businesscases voor de bouw van nieuwe woningen rond te krijgen. Ook hierdoor kan vertraging ontstaan in de realisatie van woningen. Ook de ruimtelijke kwaliteitsambities kunnen daardoor lager worden.

CrossMark - 't Zoet

De ontwikkeling van 't Zoet is groot, complex en langdurig. Risico's zijn onder andere:

- De financiering over een langere periode en de afhankelijkheid van andere overheden (Rijk, provincie, waterschap). Door de actieve betrokkenheid van het Rijk, de provincie én het waterschap is het vertrouwen toegenomen.
- De hoogte van de rijksbijdragen is bekend en de bedragen voor cofinanciering zijn opgenomen in het SIP bij de begroting 2024.
- De technische complexiteit (met funderingsresten, onderdoorgangen bij het spoor en hoogwaardige OV-verbindingen).
- Milieutechnische belemmeringen (zoals geur, geluid, bodemverontreinigingen en externe veiligheid van het transport van gevaarlijke stoffen over het spoor). Uitgevoerde onderzoeken in 2023 hebben een duidelijker beeld opgeleverd, waardoor op kortere termijn gestart kan worden met een deel van de bodemsanering.

- Consistentie en een lange adem. Het programma voor de komende decennia is nog niet bekend, maar de druk op de woningmarkt is groot. Hierdoor maken we mogelijk te snel plannen, waardoor we inboeten op onze stedelijke ambities.
- De krapte op de arbeidsmarkt. De organisatie is kwetsbaar en het aantrekken van talent en het vasthouden van kwaliteit zijn belangrijke investeringen in de stad. Een belangrijk signaal is dat de projectorganisatie van 't Zoet in 2023 is verstevigd met vooral interne capaciteit.

Gasthuisvelden

Het programma Gasthuisvelden en de verschillende deelopgaven zijn minder ver in het proces dan begin 2023 gepland was. De voornaamste reden hiervoor is de totale werkdruk bij de teamleden, waardoor de gevraagde inzet niet altijd tijdig te leveren was. Ook is in de loop van het jaar gebleken dat bepaalde onderzoeken, zoals die naar flora en fauna en naar de mobiliteitsopgave, meer tijd vroegen dan verwacht, terwijl de resultaten hiervan wel nodig waren voor het gebiedsperspectief Gasthuisvelden-West en het PvE Seeligpark.

Voor het project Nieuwe Mark hebben we de risicokaart geactualiseerd. De belangrijkste risico's zitten op dit moment in een overschrijding van de geraamde voorbereidings- en realisatiekosten en omgevingsrisico's. Deze risico's zijn meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

Thema Dynamische stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Cultuur

In december heeft de gemeenteraad het Cultuurbeleid 2025-2040 'Stad van creatief talent' en de Uitvoeringsagenda Cultuurbeleid 2025-2028 vastgesteld. Ook heeft de raad ingestemd met een financiële impuls van € 1,1 miljoen voor 4 jaar (vanaf 2025). Het nieuwe cultuurbeleid is het resultaat van gedegen onderzoek (inventarisaties, analyses en strategische adviezen) en een dialoog met de stad. Dankzij een gericht participatietraject komen in deze visie bovendien de kennis, ervaringen, perspectieven, belangen en creativiteit van een brede groep belanghebbenden samen.

Met ons huidige cultuurbeleid gaven we ook in 2023 een impuls aan het maken, presenteren en beleven van een waardevol en divers aanbod aan kunst en cultuur. Het culturele aanbod komt langzaam terug op het niveau van 2019 (vóór de coronapandemie) en het publiek vindt gestaag de weg terug. Door de inzet van rijksmiddelen ondersteunden we de sector bij het herstel en de transitie. Instellingen zijn bezig met het vernieuwen van hun inhoudelijke programma's, het verbreden van het publieksbereik, vernieuwende marketing en het verbeteren van de bedrijfsvoering.

Cultureel erfgoed

Onze erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst' bevat een brede benadering van het erfgoed. De visie heeft 4 hoofddoelen:

- het versterken van de erfgoedbeleving en het vergroten van de toegankelijkheid van het erfgoed voor bewoners en bezoekers
- zo veel mogelijk kennis vergaren over het Bredase erfgoed en deze delen met de stad
- zorgvuldig behoud, beheer en bescherming van ons erfgoed
- erfgoed als onderlegger voor de (her)ontwikkeling van de fysieke leefomgeving

In 2023 hebben we gewerkt aan alle doelen van onze erfgoedvisie.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Cultuur

Het huidige cultuurbeleid loopt tot eind 2024. In 2023 hebben we dan ook vooral gewerkt aan de ontwikkeling van de nieuwe cultuurvisie. Daarnaast werkten we door aan de speerpunten van het huidige cultuurbeleid 'In verband met cultuur'.

We bleven samenwerken met onze partners in BrabantStad en hebben ons belangrijkste beleidsinstrument, subsidies, optimaal ingezet. Met bijna 200 subsidietoekenningen ondersteunden we een diversiteit aan organisaties, makers en projecten. Om de sociaal-maatschappelijke waarde van cultuur te bestendigen, hadden we onder meer aandacht voor de (betere) verbinding tussen cultuurpartners en zorg- en welzijnsinstellingen in de stad. We legden verbanden met andere beleidsterreinen, zoals sport, onderwijs, jeugd(preventie) en Verbeter Breda. Daarnaast hebben we ons gericht op het positioneren van cultuur in de ontwikkelingen van CrossMark en de realisatie van kunst in de openbare ruimte.

We versterkten en ondersteunden de sector in de breedte en richtten ons daarbij op (internationale) zichtbaarheid en samenwerking. In 2023 gaven we subsidies die aansluiten bij het cultuurbeleid, de afspraken binnen BrabantStad en de kunstenplanperiode van het Rijk. Hiermee stuurden we op de uitvoering van de speerpunten uit onze beleidsvisie. We verleenden subsidie aan 4 basisinstellingen, 34 andere professionele instellingen met een jaar- of meerjarensubsidies, 36 projecten en 42 makers. Speciale aandacht ging uit naar projecten rondom vernieuwing en innovatie.

Met de ontvangen rijksmiddelen voor coronasteun konden we de subsidieplafonds van de 1-jarige subsidie en de projectsubsidie in 2023 verhogen. Met deze extra financiële impuls konden we instellingen en (jonge) makers mogelijkheden geven om te innoveren en te vernieuwen. Ook investeerden we via het coronabudget in cultuur in de publieke ruimte en presentatiemomenten waarbij extra aandacht was voor de amateurkunsten.

De gemeente heeft in het kader van kennisdeling en netwerkverbreding deelgenomen aan het Eurocities Culture Forum 2023 in Birmingham. Daarnaast hebben we een werkbezoek georganiseerd met het Stedelijk Museum Breda en Breda Marketing naar Valencia en Madrid. Het werkbezoek stond in het teken van economie, toerisme en cultuur. Er zijn in het kader van Royal Roots nieuwe contacten gelegd voor een grootschalige tentoonstelling in het Stedelijk Museum Breda, die in 2028 zal plaatsvinden. Ook zijn er (netwerk)bezoeken georganiseerd in het kader van gaming en *smart en sustainable tourism*.

We stimuleerden de samenwerking tussen amateurkunst en professionele organisaties. Onze projectsubsidiereregelingen sturen hierop. Mooie voorbeelden van zulke activiteiten in 2023 waren het Ocrumfestival en Breda Barst.

We hebben onderzoek gedaan naar culturele accommodaties en hebben een toekomstperspectief ontwikkeld voor de huisvesting van de professionele cultuursector in Breda. De uitkomsten zijn meegenomen bij de ontwikkeling van het nieuwe cultuurbeleid en geven inbreng voor het Integraal Huisvestingsplan (IHP), dat in 2024 wordt opgesteld, en de toekomstige ontwikkeling van een governance model voor cultureel vastgoedbeheer.

Onze gemeentelijke dienstverlening voor subsidieaanvragers en -ontvangers is gebruiksvriendelijker gemaakt. Voor meerjarige cultuursubsidies is de 'Verordening voor meerjarige subsidies Cultuur Breda 2025' ontwikkeld.

We hebben veel aandacht besteed aan cultuureducatie, -participatie en -beoefening in de breedte. We verleenden subsidie aan 43 amateurkunstverenigingen, 8 bijzondere projecten voor amateurkunst en 26 urban-beoefenaars. De Nieuwe Veste is tegelijkertijd een bibliotheek én ons centrum voor cultuureducatie en -participatie en amateurkunst. Daarmee vervult de Nieuwe Veste een cruciale rol voor Breda in cultuurbereik en talentontwikkeling via cultuur. Daarnaast zijn we gestart met de doorontwikkeling van een nieuwe website/een nieuw platform voor de amateurkunst om de organisaties na de coronaperiode zo goed mogelijk te helpen om weer op te starten.

Projectmatig werden er veel activiteiten georganiseerd, ook met jongeren, zoals door Het Zuidland of het 39graden festival van Podium Bloos. De Nieuwe Veste heeft succesvol een nieuw project 'Parade Creatief' uitgevoerd om de diversiteit van de Bredase kunst en cultuur meer zichtbaar te maken voor een brede doelgroep.

Voor de behoefte vanuit de urban-scene hebben we een laagdrempelige en efficiënte subsidieregeling ontwikkeld waardoor urban-beoefenaars maximaal € 2500 kunnen aanvragen voor een urban-project in Breda. Dit is een combinatieregeling voor sport en cultuur. We hebben hierbij samengewerkt met Pier15 en Blind Walls Gallery. De regeling is een succes gebleken en het subsidiebudget is uiteindelijk volledig besteed.

Kunst en cultuur speelden een belangrijke rol in onze ruimtelijke en stedelijke ontwikkelingen. We positioneerden cultuur in de ontwikkelingen van CrossMark (bestaande uit: de Strip/Klavers Jansen, het Haveneiland en 't Zoet) en Centrum-Oost. In de Strip, de eerste fase van de uitvoering van het Havenkwartier, werkten we aan de besluitvorming over de verdere ontwikkeling van de culturele hotspot Klavers Jansen: de broedplaats Performing Arts. In 2024 gaan we een ontwerp voor de nieuwbouw maken. We bleven nauw betrokken bij CrossArts (het Kunsthal-initiatief). CrossArts heeft meerdere activiteiten uitgevoerd en onder andere het kunstdoolhof SPEEL! gerealiseerd.

We werkten aan de realisatie van diverse projecten in de publieke ruimte, vaak op initiatief van inwoners, zoals het kunstwerk voor het Marga Mincoplein en de Beeldenroute Boeimeerpark. In samenwerking met KOP en Kunstloc Brabant hebben we een talentontwikkelingsprogramma ontwikkeld voor kunstenaars die willen werken in de openbare ruimte. Bij het nieuwe Talentencentrum De Kragt werd een kunstwerk gerealiseerd.

We zijn projecten gestart waarmee we kunst en cultuur in de publieke ruimte van Breda digitaal zichtbaar maakten.

Cultureel erfgoed

Algemeen:

We hebben de concrete beleidsdoelen uit de erfgoedvisie gerealiseerd. Daarnaast zijn de volgende activiteiten van belang:

- Alle erfgoedorganisaties in Breda, zoals de Grote Kerk, kregen in 2023 een accounthouder toegewezen binnen de ambtelijke organisatie.
- In 2023 is het proces van subsidieverstrekking opnieuw ingericht. Een grotere rol en verantwoordelijkheid ligt nu bij het subsidiebureau. De inhoudelijke adviezen worden nu gegeven door de accounthouder van de aanvrager in plaats van één beoordelaar van subsidieaanvragen. Daardoor nam de kwaliteit van de advisering toe. Alleen binnen de subsidie categorie instandhouding gemeentelijke monumenten werden aanvragen afgewezen doordat het subsidieplafond bereikt was.
- Omdat de Omgevingswet werd uitgesteld naar 2024, hebben we geen uitvoeringsprogramma geschreven.
- Het erfgoedoverleg (met professionele partijen) werd in 2023 samengevoegd met de erfgoedtafel.
- De erfgoedorganisaties organiseerden 3 keer een erfgoedtafel. De gemeente was bij daarbij aanwezig om vragen te beantwoorden en informatie te geven over gemeentelijke projecten.
- De gemeente Breda nam deel aan landelijke samenwerkingen, zoals de Federatie Grote Monumentengemeenten, Bestuurlijk Platform Monumentengemeenten en het Convent van Gemeentelijk Archeologen.
- We namen ook deel aan regionale samenwerkingen, zoals het Van Gogh Nationaal Park en de Zuiderwaterlinie. Binnen de samenwerking voor het Van Gogh Nationaal Park hebben we gewerkt aan de voorbereiding voor een landschapsbiografie. De financiering daarvan bij

de andere deelnemende partijen was nog niet zeker gesteld, waardoor daar nog geen opdracht voor werd verleend. Naar verwachting gebeurt dit in 2024.

- Binnen de samenwerking Zuiderwaterlinie werd in 2023 een boek met verhalen over de Zuiderwaterlinie in de stelling Breda-Geertruidenberg opgeleverd. Verder werd er een fietsroute gemaakt (die in 2024 gepresenteerd wordt) en werd er een wandeltocht langs verdedigingswerken in de stelling georganiseerd. Ook waren er een Erfgoedcafé (heemkundekringen betrekken bij de Zuiderwaterlinie) en een Ondernemerscafé (ondernemers uitdagen om toeristische/recreatieve producten rond de Zuiderwaterlinie te ontwikkelen).
- In 2023 werd een addendum op het erfgoedbeleid vastgesteld, waarin het Bredase actieplan voor het Europese project WaVE is vertaald naar beleidsdoelen.

Collectie Breda

Het projectplan voor Collectie Breda werd in 2023 afgerond. De uitvoering is voorzien vanaf 2024, nadat voor dit project een projectleider is geworven.

Erfgoed, een beleving

- De gemeente Breda was opdrachtgever voor de Open Monumentendagen en de archeologiedagen. We verstrekten een subsidie voor de organisatie van de Nassaudag (waarvoor wij geen opdrachtgever zijn).
- We droegen in 2023 inhoudelijk bij aan de Nassaudag en Open Monumentendag (met de organisatie van een programmaonderdeel en het gebruik van gemeentelijke panden).
- De archeologiedagen werden in 2023 gekoppeld aan de open dag van het Stadsarchief. De gemeente was medeorganisator van de Maand van de Geschiedenis.

Erfgoed, een bron van kennis

- De Nieuwe Veste voerde in 2023 de erfgoededucatielijn uit.
- De gemeente Breda verzorgde archeologielessen op scholen en ontving leerlingen op het depot aan de Riethil 12.
- In 2023 werden de onderzoeken naar de graven op de begraafplaatsen in Bavel, Ulvenhout en de Bieberg opgeleverd.
- In 2023 werden in totaal zo'n 50 archeologische onderzoeken uitgevoerd. Ruim de helft daarvan werd door het gemeentelijk veldteam gedaan.

Erfgoed, we zorgen er goed voor

- In 2023 hebben we een plan van aanpak opgesteld voor de plaatsing van het Begijnhof op de Werelderfgoedlijst. Deze ambitie vraagt om een langetermijninzet. De plaatsing is geen automatisme en vraagt een groot aantal stappen.
- We hebben het depot aangepast met nieuwe stellingen om de archeologische vondsten beter te kunnen beheren.
- Circa 80 objecten zijn aangewezen als gemeentelijk monument. Tegen enkele aanwijfsbesluiten is bezwaar aangegetekend. Deze bezwaren zijn in 2023 ook behandeld.

Erfgoed, altijd in ontwikkeling

- In 2023 hebben we stappen gezet in het beleid voor duurzame monumentenzorg. Op erfgoed.breda.nl is informatie geplaatst over de mogelijkheden om monumenten te verduurzamen en welke rol de gemeente Breda daarin kan spelen.
- Samen met enkele andere gemeenten kregen we een subsidie van de provincie Noord-Brabant om eigenaren van monumenten te helpen bij de verduurzaming. De uitvoering van deze subsidie loopt vanaf 2024.
- Eind 2023 werd het ontwerp-parapluplan erfgoed ter inzage gelegd. In dit plan worden de kaders gegeven om erfgoed met een hoge cultuurhistorische waarde of gelegen in het beschermd stadsgezicht te verduurzamen. De zonnepanelenkaart voor het beschermde stadsgezicht is onderdeel van deze kaders.
- We hadden aandacht voor de erfgoedwaarde en veiligheid van het stadhuis op de Grote Markt. Verschillende zaken, zoals de toegankelijkheid van het gebouw, het gebruik van het gebouw bij evenementen en de zorg voor de kunstcollectie werden in samenhang bekeken. In 2024 zetten we dit voort binnen de pilot 'Good Housekeeping' (zie de erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst').

RISICO'S

Cultuur

De culturele organisaties en makers in Breda zijn de coronapandemie nog niet helemaal te boven. Herstel en transitie is een traject van lange adem. Daarbovenop komen nu de sterk gestegen kosten door de inflatie, die nog eens een extra uitdaging vormen voor culturele organisaties. We ontvangen signalen van dreigende financiële tekorten. Het afgelopen jaar hebben we ook extra aandacht gehad voor de Fair Practice Code en samen met de sector gestreefd naar eerlijke betaling. Dit drukt eveneens op de begrotingen. De amateurkunstsector heeft nog altijd moeite met het (terug)vinden van leden, bestuurders en vrijwilligers. Aanvullende steun blijft nodig, financieel en programmatisch. De coronamiddelen hebben we afgelopen jaren steeds op maat ingezet om zo aan te kunnen sluiten bij de actuele opgaven en behoeften van de sector. De voorzichtigheid van de besteding in 2022 en 2023 maakt dat er in 2024 nog ruimte is voor een verdere versterking en versteviging van de sector, en het verzachten van de langdurige effecten van de coronapandemie.

Cultureel erfgoed

De ambtelijke organisatie voor het werkveld erfgoed is veranderd. Daardoor is de begroting gesplitst en waren de beschikbare budgetten onvoldoende duidelijk. Beslissingen over de personele capaciteit en het aangaan van verplichtingen zijn daardoor uitgesteld.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Dynamische stad

Indicator Naam: Digitalisering (Nr. 2208)

Omschrijving: nader te bepalen

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: nader te bepalen

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
				90

Deze indicator is tot op heden nog niet concreet geformuleerd. Onderdeel is de mate van digivaardigheid van inwoners. Sinds 2020 meten we dit in de jaarlijkse inwonerenquête. In 2022 vond 89% van de inwoners zichzelf digivaardig, in 2023 is dat 90%.

Productindicatoren Product Cultuurpresentatie

Indicator Naam: positie Breda op landelijke cultuurindex (Nr. 54)

Omschrijving: Stand van Breda op de cultuurindex van de 50 grootste gemeenten.

Bron: Atlas voor gemeenten Meeteenheid: Ranking (1 t/m 50)

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
38	38	36	35 - 25	

Met ingang van 2023 is deze indicator niet meer beschikbaar als één index op het gebied van cultuur (Bron: Atlas voor gemeenten). In plaats van één index voor cultuur zijn er nu vier: (1) Toneel, Breda staat op nummer 24; (2) Klassiek, Breda staat op nummer 32; (3) Pop, Breda staat op nummer 32; (4) Dance, Breda staat op nummer 13. Vanwege het uiteen vallen van de oorspronkelijke indicator in 4 indicatoren zal deze indicator in de toekomst moeten worden herijkt.

Thema Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Onderwijsvisie

Voor de onderwijsvisie verwijzen we naar programma 1.

Deltaplan Onderwijs en Arbeidsmarkt

In 2023 hebben we een analyse uitgevoerd naar de trends en knelpunten op de arbeidsmarkt in Breda. Daarbij zijn betrokkenen uit het onderwijs, het bedrijfsleven en de brancheverenigingen geïnterviewd. De resultaten worden in 2024 aan hen voorgelegd om gezamenlijk de prioriteiten te bepalen. In 2024 werken we het actieplan uit tot concrete doelen en acties.

Breda studentenstad

We hebben studenten welkom geheten met 3 introductieactiviteiten:

1. Het Introfestival werd in de binnenstad georganiseerd en was in 2023 ook voor mbo-studenten toegankelijk. Daarmee werd voor de eerste keer één introfestival georganiseerd voor alle Bredase studenten.
2. Tijdens het GoodMood-evenement in november konden studenten de stad nog beter leren kennen via gratis workshops en kennismakingsbijeenkomsten. Dit laatste evenement werd erg gewaardeerd door de internationale studenten.
3. De onderwijsinstellingen organiseerden introductiedagen, waarbij de gemeente een faciliterende rol had tijdens de stadsdag.

In 2023 heeft een review met experts plaatsgevonden over de toekomst van het Urban Living Lab Breda (ULLB). De inbreng dient voor het toekomstige organisatie- en financieringsmodel van ULLB én voor het vervolg van de tweejarige samenwerkingsovereenkomst die in 2024 afloopt. Het ULLB heeft verbindingen gelegd met de programma's Verbeter Breda, Masterplan Digitalisering en Impact Ondernemen, en evenementen georganiseerd met deze programma's. Studenten hebben in 2023 een begin gemaakt met de bouw van het Zelfbewuste Huis. Hier kunnen studenten, inwoners en bedrijven experimenteren met nieuwe technologische oplossingen. ULLB heeft 14 projecten opgestart met meer dan 300 deelnemende studenten. In 2023 was ULLB gericht op het (leer)proces van samenwerken en het betrekken van inwoners, bedrijven, het onderwijs en de overheid om in cocreatie bij te dragen aan oplossingen voor complexe maatschappelijke opgaven.

Taal en laaggeletterdheid

In Breda en in de regio West-Brabant vroegen we aandacht voor laaggeletterdheid. We hebben regionaal de krachten gebundeld via de regionale aanpak van laaggeletterdheid: 'Dromen, Durven, Doen! Aanpak laaggeletterdheid - Regionaal plan 2020-2024'. Er was een divers cursusaanbod voor inwoners die moeite hebben met de Nederlandse taal, lezen, schrijven, rekenen en/of digitale vaardigheden. We werkten aan bewustwording rondom laaggeletterdheid bij inwoners, gezondheidsprofessionals en werkgevers.

Onderwijshuisvesting

- Building Breda en BreedSaam hebben in 2023 de gemeentelijke zorgplicht voor de onderwijshuisvesting uitgevoerd op basis van doorlopende doordecentralisatieovereenkomsten.
- In 2023 hebben we met BreedSaam en Building Breda overlegd over de actualisatie van de overeenkomsten per 1 januari 2024. De wijzigingen worden opgenomen in een addendum bij de overeenkomst. De nieuwe overeenkomsten worden naar verwachting later in 2024 vastgesteld, en gelden vanaf dat moment met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2024.
- Het vraagt een inspanning van BreedSaam, Building Breda en de gemeente om gezamenlijke afspraken te maken, onder meer door de sterk veranderende markt door hogere (bouw)prijzen. Het overleg over de onderwijshuisvesting is dit jaar geïntensiveerd. De komende jaren willen we de afstand verder verkleinen om samen met de schoolbesturen het juiste te kunnen doen voor de scholen in onze stad en de dorpen. De planning van de afspraken moet daarin voorzien.
- Rijksmiddelen die via de gemeente beschikbaar zijn gesteld voor gezonde scholen en het binnenklimaat, zijn aan de schoolbesturen beschikbaar gesteld.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Onderwijsvisie

Een terugblik op de activiteiten voor de onderwijsvisie is te lezen in programma 1.

Breda studentenstad

Tijdens het bestuurlijk onderwijsoverleg voor mbo- en hbo-bestuurders (Bestuurlijk Overleg Talent) werden alle onderwerpen besproken die Breda studentenstad aangaan. Op de agenda stonden onder andere: studentenhuisvesting, de mentale gezondheid van studenten, de introductieperiode en een onderzoek naar hoe we de kennis van studenten tijdens en na de studie kunnen behouden voor de stad. We hadden een actieve rol bij het faciliteren van GoodMood en de introductiedagen. Ook werd de samenwerking tussen studenten, de overheid en bedrijven in het ULLB gemonitord.

Taal en laaggeletterdheid

In 2023 was er een cursusaanbod voor inwoners die moeite hebben met de Nederlandse taal, lezen, schrijven, rekenen en/of digitale vaardigheden. We werkten regionaal samen aan de bewustwording rondom laaggeletterdheid bij inwoners via een regionale postercampagne. We verwezen mensen door naar de website taalwestbrabant.nl. Ook werkten we aan bewustwording via een advertentie in de krant, een toneelstuk voor werkgevers en het evenement Taal maakt gezonder, met onder andere een sessie over het herkennen en doorverwijzen voor gezondheidsprofessionals.

Onderwijshuisvesting

- In 2023 is de verbouwing van De Springplank in Teteringen afgerond en kon het Berkenhofcollege het schooljaar starten vanuit de nieuwe locatie aan de Sibeliuslaan. Met deze projecten heeft BreedSaam zich ingezet voor het basis- en speciaal onderwijs.
- Naast de bestaande budgetten heeft de gemeente dit schooljaar een aanvullend budget beschikbaar gesteld, zodat een Oekraïense school voor primair en voortgezet onderwijs kon starten aan de Tuinzigtlaan.
- Een verbetering van de luchtkwaliteit op scholen blijft bij BreedSaam en Building Breda deel uitmaken van de lopende projecten.
- Binnen Building Breda is concreet verder gesproken over het optimaliseren van de inzet van gebouwen met specifieke aandacht voor onder meer praktijkonderwijs, brede brugklassen en praktijkcentra.
- Voor de programmatische versterking van het beroepsonderwijs heeft de gemeente in 2021 ingestemd met een additioneel budget. Aan de versterking van het

beroepsonderwijs zit een ruimtelijke component, die vorm krijgt met de realisatie van praktijkcentra (zoals op de locatie Tessenderlandt). Het bedrag wordt toegekend in 8 gelijke jaarlijkse tranches. In 2023 is betaling van de eerste tranche voldaan.

RISICO'S

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Beroepsonderwijs en Huisvesting Onderwijs

Indicator Naam: Aandeel studenten dat woont in Breda (Nr. 55)

Omschrijving: Percentage Bredase studenten dat ook in Breda woont

Bron: KENCES, Landelijke (Lokale) monitor studentenhuisvesting Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
36,6	36,3			32,5

De gemeente volgt de ontwikkelingen, maar bepaalt hierop geen streefwaarde. Het percentage Bredase studenten dat in Breda woont is op basis van het KENCES rapport 32,5%. Het cijfer uit dit rapport betreft studenten op het HBO en WO.

Thema Verbindend bestuur

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

In 2023 is de samenwerking in subregio De Baronie formeel van start gegaan. De regiodeal is ingediend. De ontwikkelstrategie en de woondeal voor de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT) zijn uitgewerkt. En de strategische agenda en het actieprogramma van de Regio West-Brabant (RWB) zijn opgesteld. Daarnaast zijn we gestart met de verbreding van de samenwerking met Tilburg. In 2023 hebben we gewerkt aan vertrouwen en het verkennen van de achtergronden en een aanpak. Bewustwording van de veelzijdigheid van dit thema stond daarbij centraal.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

1. G40/VNG

In 2023 heeft het college de G40 en de VNG-standpunten ondersteund. Zo heeft de G40 de Tweede Kamer in oktober 2023 opgeroepen om bij het kabinet aan te dringen op de uitvoerbaarheid van het rijksbeleid, met als uitgangspunt de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO). Te vaak is wetgeving voor gemeenten niet uitvoerbaar. In stedelijke gebieden én in plattelandsregio's zijn G40-steden vaak trekkers van de regionale samenwerking. Dit is veel werk, ook bestuurlijk. De G40 heeft daarom in 2023 gepleit voor taakdifferentiatie tussen gemeenten: stel G40-steden in staat om hun regionale rol op zich nemen, met een passend mandaat, doorzettingsmacht en een passende financiële vergoeding. Dit past binnen de ontwikkelingen die het college in 2023 heeft ingezet met subregio De Baronie en de al langer lopende samenwerking binnen de SRBT. In de algemene ledenvergadering van de VNG zijn alle leden akkoord gegaan met een verhoging van de contributie. Dit heeft geleid tot een hogere bijdrage dan voorzien in 2023.

2. Provincie

De samenwerkingsagenda tussen de gemeente en de provincie Noord-Brabant is gericht op onderlinge afstemming over complexe stedelijke gebiedsontwikkelingen in de historische binnenstad en de spoorzone (met het Havenkwartier en 't Zoet). Deze samenwerking verloopt steeds beter en wordt meer integraal. Op het gebied van groen en water betrekken we ook het waterschap bij de afstemming.

3. Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT)

Voor het NOVEX-gebied Stedelijk Brabant is in 2023 het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant

2040 vastgesteld. Parallel daaraan zijn binnen de SRBT een ontwikkelstrategie en een woondeal uitgewerkt. De focus verschuift nu naar de uitvoering en we werken inmiddels aan een uitvoeringsagenda bij het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant (inclusief een regionale paragraaf voor de SRBT). Binnen de SRBT wordt verder gewerkt aan 3 proeftuinen rondom het thema Human Centred Innovation (HCI).

Daarnaast is er een meerjarig multimodaal mobiliteitspakket (M3P) in de maak voor de SRBT. Dit pakket wordt opgesteld door het ministerie van IenW, de provincie Noord-Brabant, de gemeenten Tilburg en Breda en de regio's Hart van Brabant en Baronie. Het M3P vormt de basis voor gesprekken tussen de gemeenten, de provincie en het Rijk om de oplossingsrichtingen in het M3P uit te werken in concrete maatregelen en met elkaar afwegingen te maken over welke maatregelen prioriteit krijgen.

Binnen de SRBT is een verkenning voor een nieuw perspectief voor het landschap en de landbouw opgesteld en opgenomen in de Ontwikkelstrategie SRBT. Deze verkenning wordt ingebracht in BPLG- en GGA-processen als voorzet voor gebiedsgerichte transitie. Deze verkenning voor de SRBT vormt eveneens een basis voor de transitie van het Bredase landelijk gebied.

Tot slot zijn we een nieuw traject gestart om de samenwerking met Tilburg te verbreden, te verdiepen en te intensiveren. Op het gebied van verstedelijking, mobiliteit, economie en veiligheid werken we al nauw samen. Ook op andere domeinen liggen kansen om de krachten te bundelen. De stip op de horizon is een tweestedenregio Breda-Tilburg die bijdraagt aan meer brede welvaart en die bovendien een nog stevigere gesprekspartner is voor de provincie, het Rijk en Europa.

4. Subregio De Baronie

In 2023 ging de samenwerking binnen de subregio De Baronie van start. Die vormt samen met de regio Hart van Brabant de SRBT. In het voorjaar en in het najaar van 2023 zijn bestuurders van de 10 Baronie-gemeenten bijeengekomen en hebben zij richting gegeven aan de samenwerking. Samenwerking in De Baronie is geen doel op zich. Baronie-gemeenten zijn soms ook actief in andere regio's. De 10 gemeenten werken samen omdat het slim is, omdat het noodzakelijk is en omdat het voordelen oplevert. Een van de uitgangspunten is dat we beter aansluiten op het Daily Urban System (DUS), het gebied waar de belangrijkste dagelijkse verplaatsingen plaatsvinden (wonen, werken, studeren). Eind 2023 zijn er 3 werkgroepen gestart: governance, fysiek domein en sociaal domein. Deze werkgroepen gaan op inhoud de samenwerking uitwerken.

5. Overige regionale samenwerkingen

Regio West-Brabant (RWB)

In 2023 is de concept-Strategische Agenda RWB 2024-2028 tot stand gekomen. De focus van de RWB ligt op de programma's circulaire regio, plantaardige regio en innovatieve regio. In november 2023 is de regiodeal bij het Rijk ingediend. Daarmee gaan we voor een betere gezondheid, een gezonde omgeving, vertrouwen in elkaar en een verbetering in bestaanszekerheid. Dit gebeurt via verschillende programma's en projecten.

Regio voor Regionale Energiestrategie

In 2023 is de evaluatie van de Regionale Energiestrategie (RES) opgesteld. Conclusie is dat de RES op koers ligt met haar doelstellingen. Daarnaast zijn we in 2023 gestart met het proces om te komen tot planvorming voor de RES 2.0, waarbij naar energie- én warmtevraagstukken wordt gekeken.

BrabantStad

In 2023 zijn de gemeenten Oss en Roosendaal toegetreden tot het netwerk BrabantStad. In 2023 is een nieuw provinciebestuur aangetreden. De evaluatie van de samenwerking is voorzien in 2024.

Samenwerking Breda-Hoogstraten en Zundert

De bedrijventerreinen Transportzone Meer (Hoogstraten), Hazeldonk (Breda) en Business Centre Treeport (Zundert) vormen samen het grootste grensoverschrijdende bedrijvengebied in de Benelux en een belangrijke economische hub in ons grensgebied. Vanwege de grensoverschrijdende ligging spelen er meerdere grensvraagstukken die om gezamenlijke oplossingen vragen om de concurrentiepositie van het hele bedrijvengebied te bestendigen. In november tekenden Breda, Hoogstraten en Zundert een bestuurlijke intentieverklaring om de komende jaren actiever te gaan samenwerken aan grensoverschrijdende oplossingen en het beter benutten van kansen.

Regiodeal

In 2023 hebben partners uit het onderwijs, het bedrijfsleven en de lokale overheden een regiodeal ingediend waar een halfjaar aan is gewerkt. Samen met hen gaat de regio voor een betere brede welvaart: een betere gezondheid, een gezonde omgeving, vertrouwen in elkaar en een verbetering in bestaanszekerheid. In februari 2024 hebben we hiervoor € 15 miljoen gekregen.

6. Intensiveren van de externe betrekkingen

In 2023 hebben we actief ingezet op bestuurlijke kennismakingen en samenwerkingen met (Brabantse) Kamerleden en hoogambtelijke contacten met ministeries. Dit deden we mede in het licht van de landelijke verkiezingen in 2023 en het nieuwe provinciale bestuursakkoord. Thema's waarop we actief hebben gelobbyd, zijn onder meer de grote transities op het gebied van energie en klimaat, het sociaal domein, stedelijke ontwikkeling en mobiliteit. Daarnaast lobbyden we voor thema's als Verbeter Breda, cultuur, digitalisering en migratie/asiel. In veel van deze opgaven is Breda een duurzame en betrouwbare partner van het Rijk en de provincie. De lobby voor Bredase dossiers organiseren we zo veel mogelijk met partijen in de stad, de regio, BrabantStad en in G40- en VNG-verband.

We zijn in 2023 gestart met het actief verkennen van renderende samenwerkingskansen met buurgemeenten direct over de grens en met de Vlaamse centrumsteden. We hebben een eerste stap gezet om samen met Tilburg onze oriëntatie op Europa te versterken.

Verstevigen vertrouwen

Om tot een gedegen aanpak te komen, hebben we in 2023 diverse acties in gang gezet. We hebben de uitkomsten van de stadsenquête geanalyseerd om een eerste beeld te krijgen van het vertrouwen. Ook hebben we een whitepaper opgesteld om meer richting en gevoel te krijgen bij het thema. Verder hebben we een raadsspecial georganiseerd om als stadsbestuur met elkaar te verkennen waar we de komende tijd op in willen zetten als het gaat om het werken aan vertrouwen. De uitkomsten hebben we vertaald in een ontwikkelaanpak voor 2024. Deze aanpak is eind 2023 aan de raad aangeboden.

RISICO'S

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Verbindend bestuur

Indicator Naam: Gemeente luistert (Nr. 100)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat vindt dat de gemeente NIET voldoende luistert naar de mening van de burgers

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
20	22	23	20	

Indicator Naam: Vertrouwen in de gemeente (Nr. 2401)

Omschrijving: Aandeel (helemaal) mee eens met de stelling "Ik heb vertrouwen in de gemeente".

Bron: Inwonersenquête (Stadsenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
		37		

Indicator Naam: Vertrouwen in de politiek in Breda (Nr. 2402)

Omschrijving: Aandeel (helemaal) mee eens met de stelling "Ik heb vertrouwen in de politiek in Breda".

Bron: Inwonersenquête (Stadsenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
		26		

Indicator Naam: Ontwikkeling Breda (Nr. 2403)

Omschrijving: Aandeel dat vindt dat het de goede kant op gaat met Breda.

Bron: Inwonersenquête (Stadsenquête) Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
		66		

Indicator Naam: Gemeente betreft burgers (Nr. 99)

Omschrijving: Percentage Bredanaars dat vindt dat burgers onvoldoende bij gemeentelijke plannen worden betrokken

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
21	26	28	20	

DE KOSTEN VAN DIT PROGRAMMA

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023	Afwijking 2023
Lasten				
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	22.487	23.146	18.392	4.754
Grote projecten in de stad	6.550	9.183	4.210	4.973
Dynamische stad	28.612	29.820	29.502	319
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	20.450	22.763	21.991	772
Verbindend bestuur	2.106	2.106	1.953	153
Exploitatiereserve programma 2	0	932	932	0
Investeringsreserve programma 2	0	2.169	2.169	0
Totaal Lasten	80.205	90.119	79.149	10.971
Baten				
Stimuleren economische ontwikkeling in Breda	10.250	7.595	7.859	-265

Exploitatie	Primaire begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023	Afwijking 2023
Grote projecten in de stad	1.867	4.746	912	3.834
Dynamische stad	362	649	883	-234
Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs	2.229	3.267	3.509	-241
Algemene reserve programma 2	0	5.090	3.269	1.821
Exploitatiereserve programma 2	325	3.727	2.360	1.367
Investeringsreserve programma 2	0	0	0	0
Totaal Baten	15.033	25.074	18.792	6.282
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	65.172	65.045	60.357	4.689

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

De afwijking ten opzichte van de begroting is € 4,7 miljoen. Hieronder geven we per thema een nadere toelichting.

Stimuleren economische ontwikkeling in Breda (resultaat: € 2,9 miljoen)

Dit thema omvat veel verschillende activiteiten, waaronder: het stimuleren van de economie en ondernemerschap, financiële vertalingen van activiteiten uit de economische visie en grondexploitaties voor bedrijventerreinen.

- Economische zaken (resultaat: € 0,4 miljoen)**
 We zien een onderbesteding van € 0,4 miljoen op het digitaliseringsbudget door vertraging bij de aanleg van de BredaRing.
- Acquisitie en accountmanagement (resultaat: € 0,6 miljoen)**
 Er resteert € 0,5 miljoen voor B'WISE, doordat de uitvoering van fase 2 grotendeels is doorgeschoven naar 2024.
- Externe betrekkingen (resultaat: € 0)**
 Er zijn geen afwijkingen op dit product.
- Evenementen (resultaat: € 0,1 miljoen)**
 De onderbesteding wordt veroorzaakt door minder subsidieaanvragen voor evenementen.
- Grondexploitaties voor bedrijventerreinen (resultaat: € 1,8 miljoen)**
 Dit resultaat is volledig toe te schrijven aan verplichte tussentijdse winstnemingen die op grond van de BBV-regels moesten worden genomen bij 3 grondexploitaties.

Grote projecten in de stad (resultaat: € 1,1 miljoen)

Bij gebiedsontwikkelingen willen we als stad een sprong voorwaarts maken. De financiële inspanningen die daarvoor nodig zijn, staan onder dit thema.

- CrossMark (resultaat: € 0,3 miljoen)**
 Het resultaat van € 0,3 miljoen is grotendeels toe te schrijven aan de herziening van de grondexploitaties van CrossMark (€ 0,2 miljoen). Daar staat een negatief resultaat tegenover op de grondexploitatie van Klavers Jansen (€ 0,1 miljoen) door hogere

plankosten. Hiervoor werd een extra voorziening van € 0,1 miljoen getroffen. Ten slotte werd van de exploitatiebudgetten € 0,1 miljoen niet uitgenut.

- **Gasthuisvelden (resultaat: -€ 0,1 miljoen)**
Dit negatieve resultaat is het gevolg van de uit te keren nadeelcompensatie Nieuwe Mark. Bij de bestuursrapportage werd rekening gehouden met een resultaat van € -0,2 miljoen. Een deel van de nadeelcompensatie wordt echter uitgekeerd in 2024.
- **Ontwikkelingen Bavel (resultaat: € 0)**
Er zijn geen afwijkingen op dit product.
- **Centrum-Oost (resultaat: € 0)**
Er zijn geen afwijkingen op dit product.
- **Verbeter Breda (resultaat: € 0,9 miljoen)**
Het resultaat komt door lagere kosten voor het waardenetwerk Bestaanszekerheid (€ 0,4 miljoen), door lagere kosten voor de energiecampus door vertraging in het project (€ 0,3 miljoen) en door een latere opstart van het programmabureau (€ 0,2 miljoen).

Dynamische stad (resultaat: € 0,2 miljoen)

Onder dit thema vallen subsidies voor activiteiten en evenementen die passen bij het Verhaal van Breda. Samen met onze partners voeren we het beleid vanuit de gezamenlijke beleidsvisie Kunst en cultuur 2019-2024 uit. Onder dit thema vallen ook de financiële middelen om ons (historisch) erfgoed op orde te houden en de combinatie cultuur, kunst en creativiteit te stimuleren.

- **Cultureel erfgoed (resultaat: € 0,2 miljoen)**
Van deze onderbesteding heeft € 0,1 miljoen te maken met de Collectie Breda. De implementatie bleek complexer dan gedacht, vooral wat betreft het vinden van een geschikte partner voor de ICT-component. Daarnaast is er € 0,1 miljoen minder uitgeven aan erfgoedbeleving doordat er dit jaar geen grote erfgoedprojecten en -evenementen zijn geweest.
- **Cultuurpresentatie (resultaat: € 0)**
Er zijn geen afwijkingen op dit product.
- **Historische waarde (resultaat: € 0)**
Er zijn geen afwijkingen op dit product.
- **Media (resultaat: € 0)**
Er zijn geen afwijkingen op dit product.
- **Musea (resultaat: € 0)**
Er zijn geen afwijkingen op dit product.

Beroepsonderwijs en huisvesting onderwijs (resultaat: € 0,3 miljoen)

Onder dit thema vallen de financiën voor de huisvesting van het onderwijs. De schoolgebouwen zijn eigendom van de stichtingen BreedSaam en Building Breda. Via een overeenkomst hebben we afspraken gemaakt over de instandhouding en de nodige vernieuwing. Hierin zitten ook financiële middelen vanuit de Wet educatie beroepsonderwijs. Breda is verantwoordelijk voor educatietrajecten in de arbeidsregio West-Brabant.

- **Onderwijshuisvesting (resultaat: € -0,1 miljoen)**
Het tekort is ontstaan door de inhuur van een externe partij voor de advisering over de vernieuwing van de door-decentralisatieovereenkomst (DDO). Hier waren geen middelen voor begroot. Dit is ook het eerste jaar waarin Building Breda € 3,5 miljoen aan aanvullende middelen heeft gekregen. Deze worden uitgespreid over een periode van 8 jaar (van 2023 tot en met 2030). Deze extra financiering, € 0,5 miljoen in 2023, heeft als voornaamste doel om de mogelijkheden voor het techniekonderwijs uit te breiden en de positie van het vmbo in Breda te versterken. Voor 2023 was er een onttrekking van € 1,2 miljoen uit de exploitatiereserve begroot voor het

verbeteren van de luchtkwaliteit op scholen. Hiervan is € 0,4 miljoen ingezet, het restant gaat weer terug naar de exploitatiereserve.

- **Hbo (resultaat: € 0,2 miljoen)**
Om het personeelstekort aan te pakken, is er € 0,2 miljoen beschikbaar gesteld vanuit het bestuursakkoord voor het Deltaplan Onderwijs en Arbeidsmarkt. In 2023 is hiervoor een actieplan opgesteld, dat in 2024 wordt uitgevoerd. In 2023 is dit niet gelukt, waardoor de middelen overblijven.
- **Volwasseneducatie (resultaat: € 0,2 miljoen)**
Bij de meicirculaire is er € 0,1 miljoen beschikbaar gesteld voor de taalontwikkeling van ontheemde Oekraïners. Hier is voor 2024 een taalaanbod op ingericht. Daarnaast bleef er € 0,1 miljoen over op de personele capaciteit van dit product.

Verbindend bestuur (resultaat: € 0,2 miljoen)

De gemeente werkt aan werk vanuit regionaal, nationaal en internationaal perspectief. Daarom hebben we binnen dit thema geld opgenomen om gemeenschappelijke regelingen te stimuleren en om bij te dragen aan deze samenwerkingsverbanden.

- **Samenwerking (resultaat: € 0,2 miljoen)**
De beschikbare € 0,3 miljoen voor het product Bestuurlijke samenwerking is niet volledig benut. Voor verdere samenwerking binnen De Baronie en een herziene samenwerking tussen Breda en Tilburg willen we een kwartiermaker en een programmamanager aanstellen. Het bleek uitdagend om deze posities in te vullen, maar dit is in december 2023 alsnog gelukt.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Beschikbare investeringen	Verwachte uitgaven 2023	Werkelijke uitgaven 2023	Onderuitnutting uitgaven 2023	Vrijval 2023	Nog beschikbaar eind 2023
Ondernemend Breda						
Economische zaken	291	291	54	237		237
BredaRing	4.350	500	152	348		4.198
Bavel	659	600	573	27		86
Verbeter Breda	800	1.000		1.000		800
Crossmark overige	200	200		200		200
Cultuurclusters Klavers Jansen	985	710	386	324		599
Havenkwartier	1.228	801	360	441		868
Havenkwartier mobiliteitshub	3.199	476	120	356		3.079
Havenkwartier woningbouwimpuls	4.046	1.824	1.076	748		2.970
t Zoet - Haveneiland	3.982	1.254	799	455		3.183
Gasthuisvelden	5.377	1.197	885	312	99	4.393
Centrum Oost	9.455	1.245	1.090	155		8.365
Nieuwe Mark	17.980	6.216	4.669	1.547		13.311
Stationskwartier	2.377	90	23	67		2.354
Historische waarde (stadsdepot)	840	264	12	252		828
Totaal	55.769	16.668	10.199	6.469	99	45.471

CrossMark

Havenkwartier

Deze investeringen omvatten projecten in de Strip, de mobiliteitshub en voorbereidingen in het Havenkwartier. Van de begrote € 3,1 miljoen is € 1,5 miljoen uitgegeven. De woningbouwimpulssubsidie dekt de helft van de kosten voor de woningbouw in de Strip. Het civiele werk van de Verlengde Speelhuislaan 1e fase is afgerond. Voor de mobiliteitshub is in 2023 een krediet gevoteerd. De wijziging van het bestemmingsplan duurt echter langer dan voorzien. Ten slotte zijn er voorbereidingen getroffen voor een aantal projecten op het Haveneiland. De resterende middelen schuiven door naar 2024.

Cultuurcluster Klavers Jansen

De planfase voor de nieuwbouw van de broedplaats Performing Arts werd verder voorbereid. Door de afhankelijkheid van het cultuurbeleid ging de ontwerpfase later van start. Hierdoor is € 0,4 miljoen van de € 0,7 miljoen uitgegeven. De rest wordt doorgeschoven naar 2024.

't Zoet-Haveneiland

Samen met de provincie hebben we in 2021 het terrein van 't Zoet aangekocht voor een grootschalige gebiedsontwikkeling. Sindsdien werken we samen met de provincie aan de planvoorbereiding en onderzoeken we de samenwerking. Voor 2023 werd € 1 miljoen geraamd. Begin 2023 werd het Toekomstperspectief 't Zoet aan het college en de raad voorgelegd. In juni werd dit ambitiedocument door de raad vastgesteld. In de tweede helft van 2023 werd op basis van een plan van aanpak verder gewerkt aan een aantal producten, die we in 2024 voortzetten en afronden. Daarnaast werkte de gemeente aan de subsidieaanvraag voor het gebiedsbudget, die succesvol werd afgerond. Eind 2023 leidde dit tot een subsidiebeschikking van het Rijk. Vanwege de beperkte beschikbare capaciteit liep de planvorming wat vertraging op. Daardoor schoven activiteiten door naar 2024. De resterende middelen (€ 0,2 miljoen) worden dan benut.

Overige

De restantmiddelen van dit krediet waren bedoeld voor de vergroening en enkele andere werkzaamheden aan de Stationslaan ter hoogte van het plan 3 Hoefijzers-Noord. Doordat deze werkzaamheden worden gecombineerd met andere, werd de planning gewijzigd. In 2023 waren er daarom geen investeringen. De middelen zijn doorgeschoven naar 2024 om deze werkzaamheden alsnog uit te voeren.

Gasthuisvelden

De programmasturing heeft in 2023 binnen het budget plaatsgevonden, waardoor het restantbudget van € 0,1 miljoen vrijvalt. Het restantbudget voor de vertreklocaties gebiedsperspectief Gasthuisvelden (€ 0,1 miljoen) wordt doorgeschoven naar 2024, omdat de beoogde werkzaamheden nog niet helemaal zijn afgerond. Dit gebeurt in het eerste kwartaal van 2024 alsnog. Het restantbudget van € 0,1 miljoen voor Seelig Park wordt doorgeschoven naar 2024, omdat het opstellen van het SO deels in 2024 plaatsvindt.

Voor de Nieuwe Mark zijn in 2023 minder kosten gemaakt door een vertraging in het definitieve ontwerp (fase 2). Daardoor is de uitvoering van de werkzaamheden ook vertraagd. Deze schuift door naar 2024, net als het restant van het budget.

Chasséveld-Oostflank

De programmasturing van Centrum-Oost heeft binnen budget plaatsgevonden. Het restantbudget is nodig voor de kosten die in 2024 gemaakt worden, zoals voor De Wijde Blik extern en SIB intern. Het restantbudget voor het Chassékwartier is ontstaan doordat niet alle geplande werkzaamheden in 2023 konden worden uitgevoerd. Veel zaken zijn wel in gang gezet, zoals externe opdrachten (parkeertelonderzoek, communicatieondersteuning). Deze kosten volgen daarom alsnog in 2024. In juni 2024 start de realisatie van de herinrichting van de Vlaszak. Dit is conform de projectplanning. Het krediet is deels voor de voorbereiding, maar grotendeels voor de realisatie in 2024 (circa 80%) en 2025 (circa 20%). Het restant is dus onmisbaar en moet doorgeschoven worden. In totaal leidt dit tot een positief resultaat van € 0,2 miljoen.

Bavel

In Bavel zou vanaf de zomer van 2023 gewerkt worden aan het opzetten van het programma en de uitvoering van de visie. Door vertraging in de besluitvorming is de gebiedsvisie pas in 2024 goedgekeurd door de gemeenteraad. De werkzaamheden voor het opzetten en aansturen van het programma zijn pas in januari 2024 gestart. In de tweede helft van 2023 hebben minder mensen gewerkt aan

dit project. Dit moet nu in de eerste helft van 2024 alsnog worden gedaan, omdat de projecten worden opgestart en extra afstemming nodig is voor het opstarten van het programma.

Nieuwe Mark

Voor de Nieuwe Mark zijn in 2023 minder kosten gemaakt door een vertraging bij het ontwerp van fase 2. Hierdoor is de uitvoering van de werkzaamheden ook vertraagd. Die schuift door naar 2024, net als het restant van het budget.

Verbeter Breda

De middelen die voor Verbeter Breda beschikbaar waren, hebben in de begroting van 2024 een doel gekregen. We zetten € 0,8 miljoen in als investeringsgeld en € 0,2 miljoen als exploitatiegeld voor het Volkshuisvestingsfonds.

Stadsdepot

De besluitvorming rondom een nieuw stadsdepot heeft nog niet plaatsgevonden. Deze middelen schuiven door naar 2024.

Economische Zaken

Het restantbudget voor het illuminatieplan (verlichtingsplan) schuift door naar 2024.

BredaRing

De aanleg van de Bredaring is vertraagd. Het beschikbare investeringsbudget van € 0,5 miljoen wordt in 2023 uitgenut voor € 0,2 miljoen. Het grootste deel wordt nu benut in 2024 en 2025.

RESERVES

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Stand 1-1-2023	Bedrag mutaties 2023	Stand 31-12-2023
Algemene reserve programma 2	5.090	-3.269	1.821
Exploitatiereserve programma 2	2.739	754	3.493
Investeringsreserve programma 2	350	2.169	2.519
Totaal	8.178	-346	7.832

Dit waren de belangrijkste mutaties in de reserves:

Algemene reserve programma 2

De algemene reserve was opgebouwd uit 2 componenten: het energiepakket en een aanvullend krediet voor bijzondere projecten.

- Voor het energiepakket stond een onttrekking van € 3 miljoen begroot. De werkelijke uitgaven waren € 1,2 miljoen, waardoor er € 1,8 miljoen vrijvalt.
- Het aanvullende krediet voor bijzondere projecten was begroot op € 2,1 miljoen. Hiervan is € 1,3 miljoen uitgegeven. Het restant van € 0,8 miljoen wordt overgezet naar de investeringsreserve van programma 2.

Exploitatiereserve programma 2

De exploitatiereserve is opgebouwd uit meerdere componenten. Voor 2023 stond een onttrekking van € 2,8 miljoen begroot. De werkelijke uitgaven bedroegen € 1,4 miljoen. We stellen voor om het restant (€ 1,4 miljoen) over te hevelen naar 2024.

Investeringsreserve programma 2

De mutatie op de investeringsreserve is een toevoeging van de kredietfaciliteit Nieuwe Mark van € 2,1 miljoen.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam	Soort document	Jaar
Economische visie	Kaderstellend	2019
Uitgangspuntennotitie Cultuurbeleid Breda 2019-2028	Kaderstellend	2018
Cultuurvisie 'In verband met Cultuur'	Kaderstellend	2019
Breda doet, samen door 2019/2020	Kaderstellend	2018
Aan tafel	Kaderstellend	2017
Ruimtelijke visie voor de Gasthuisvelden	Kaderstellend	2016
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021
Gebiedsperspectief Havenkwartier	Kaderstellend	2018
Ontwikkel- en realisatiestrategie Via Breda	Kaderstellend	2015
Gebiedsvisie Claudius Prinsenlaan	Kaderstellend	2019
Erfgoedvisie 'Grondstof voor de toekomst	Kaderstellend	2019
Strategische onderwijs agenda	Kaderstellend	2020

Nota grondbeleid 2014	Kaderstellend	2014
Aanvullend beleidskader grondbeleid	Kaderstellend	2020
Nota bovenwijkse voorzieningen	Kaderstellend	2020
Nota van Uitgangspunten samenwerking CSM Provincie Noord Brabant Gemeente Breda	Kaderstellend	2020
Detailhandelsbeleid 2022	Kaderstellend	2022
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij doen, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022
Verordening bedrijveninvesteringszone Breda-Oost 2022-2026	Kaderstellend	2021
Toekomstperspectief 't Zoet 2040	Kaderstellend	2023
Centrum Oost	Kaderstellend	2023

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

GR Regio West Brabant

Ondernemend Breda	Thema Verbindend bestuur
Website Regio West Brabant:	Regio West Brabant
Verantwoordelijk bestuurder:	Jeroen Bruijns
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg – van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	26,04 %
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage verbonden partij aan programma

De 16 gemeenten in West-Brabant hebben het gezamenlijke streven om te werken aan de nieuwe economie. Ze doen dat door zich te richten op de versterking van het vestigingsklimaat. Daarbij wordt het perspectief gehanteerd van een Plantaardige Regio en een Circulaire Regio. De activiteiten zijn gebundeld tot speerpunten: Krachtige regio, talentvolle regio, bereikbare regio, circulaire regio en verbindende regio.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

In 2023 is gewerkt aan de agenda 2024-2028. Er is voor gekozen om de focus te leggen op de

programma's: Circulaire regio, plantaardige regio en innovatie Regio. Hiermee wordt aangesloten op de thema's van de Economic Board. Deze focus is ook verwerkt in de regiodeal die eind 2023 bij het Rijk is ingediend. In 2023 is er gewerkt aan de "foto van de samenwerking in West-Brabant". Een opdracht van gemeentesecretarissen om sterke en zwakke kanten van West-Brabantse samenwerkingen in beeld te brengen. Begin 2024 volgt de voorzet voor een verbeterslag. Ook is in afstemming met griffiers en collega regio's een voorstel gemaakt voor wijziging van de gemeenschappelijke regeling om positie van raden te verstevigen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- Afhankelijkheid van (vaak personele) inzet van gemeenten bepaalt de slagingskans van regionale projecten.
- Uiteenlopende zienswijzen over commitment vanuit gemeenten Regio West-Brabant zorgen dat basisfinanciering van de gemeenschappelijke regeling onder (toenemende) druk staat.
- Een groot deel van de inkomsten bij de RWB komt van subsidies. Als mogelijkheden tot subsidies verminderen heeft dit financiële consequenties.
- Om aan subsidie-eisen te voldoen worden er activiteiten verricht. Er wordt rekening gehouden met het voorlopig toegekende bedrag. Er bestaat een kans dat de subsidieverstrekker aan het eind van het project het bedrag lager vaststelt.
- Risico dat nieuw contract voor kleinschalig collectief vervoer niet tijdig wordt afgesloten.

NV Bredase Investeringsmaatschappij (NV BrIM)

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg - van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Marike de Nobel
Belang Breda in verbonden partij in %:	100 %
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage verbonden partij aan programma

Als zelfstandig opererende uitvoeringsorganisatie van de Gemeente Breda was NV BrIM (NV Bredase Investeringsmaatschappij) gedurende een periode van meer dan 50 jaar verantwoordelijk voor uitgifte van Bredase bedrijventerreinen. Naast verkoop en opnieuw uitgifte van bedrijventerreinkavels waren acquisitie, promotie en relatiebeheer de belangrijkste taken van de NV BrIM.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

In 2016 is door de gemeenteraad besloten om deze taak over te dragen aan het gemeentelijk grondbedrijf en de BrIM een andere rol te geven c.q. te ontmantelen. Sinds die tijd is gewerkt aan het opschonen van de balans van de NV, hetgeen door een aantal langlopende verplichtingen pas recent heeft geleid tot een min of meer "schone" NV. Over de resterende reserves kan het volgende worden gezegd:

Een bedrag van € 1 miljoen wordt ingezet als cofinanciering voor 8 projecten van de regiodeal West- en Midden-Brabant. De gemeente Breda heeft hiervoor bij de toekenning van de regiodeal in 2018 een garantstelling afgegeven. Inmiddels is duidelijk dat deze projecten geen alternatieve financieringsbronnen hebben weten te verwerven zodat de NV BrIM zo goed als volledig voor dit bedrag zal worden aangesproken.

Het restantbedrag van circa € 1,2 miljoen zal, zoals in het bestuursakkoord 2022-2026 is aangegeven, worden ingezet voor de revitalisering van bestaande bedrijventerreinen. Dit restantbedrag zal jaarlijks worden aangevuld met een extra structurele impuls van € 0,1 miljoen per jaar zodra de ontmanteling definitief is afgewikkeld. In 2024 volgt een bestedingsvoorstel voor de inzet van deze middelen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

BV REWIN West-Brabant

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling
Website BV REWIN West-Brabant:	REWIN
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg – van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	10,3%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage verbonden partij aan programma

Het doel van REWIN is het bevorderen van de werkgelegenheid en het versterken van de economische structuur van de regio West-Brabant. De 16 West-Brabantse gemeenten en RWB zijn aandeelhouders van de BV REWIN West Brabant.

Op hoofdlijnen zet REWIN vanuit het economisch karakter van de regio in op de overlappende thema's 'Duurzame Economie' en 'Innovatief Ondernemen' waarin de samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid verder gestalte krijgt. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan het versterken van netwerken en leiderschap, en de ontwikkeling en toepassing van nieuwe gerelateerde kennis.

Binnen het thema duurzame economie wordt ingezet op de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten, naar plantaardige non -food toepassingen en van lineair naar circulair ondernemen. Creatieve denkkraft en digitalisering spelen hierin een rol om dit te laten slagen. Binnen het thema innovatief ondernemen ligt de nadruk op het succesvol ontwikkelen van startups en scale -ups die duurzame of digitale innovaties naar de markt brengen met speciale aandacht voor startups en scale -ups binnen het thema duurzame economie. Voor het mkb geldt dat het voor hen noodzakelijk is de stap naar de nieuwe economie te zetten om relevant te blijven. Door concreet met de mkb koplopers aan de slag te gaan en door netwerken en leiderschap te ontwikkelen stimuleren we de transitie naar de nieuwe economie voor het hele mkb.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

REWIN voert de ambitie van de Economic Board West-Brabant uit. Deze luidt: West-Brabant is in Nederland dé voorloper in de transitie naar de nieuwe economie en is de plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

NV Chassétheater beheer

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Chassé theater
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg - van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	100 %
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage verbonden partij aan programma

Het Chassé Theater is een maatschappelijke instelling die met film en podiumkunsten wil bijdragen aan het geluk van alle inwoners van Breda. Theater en film laten ons genieten, reiken ons nieuwe inzichten aan over de zin van het leven en appelleren aan onze relatie tot de ander. De gezamenlijk beleefde (film)theaterervaring nodigt uit tot dialoog en maakt het mogelijk om als mens, en als gemeenschap, te groeien.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Het Chassé Theater heeft na de corona epidemie de weg omhoog weer gevonden. De bezoekersaantallen zijn aanmerkelijk gestegen en het publiek heeft zijn weg naar het theater en de cinema weer gevonden. Hoewel de inkomsten uit de horeca nog achterblijven kan weer voorzichtig gesproken worden van een gunstige exploitatie.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

De coronacrisis, een kostencrisis en een energiecrisis hebben het Chassé Theater voor grote uitdagingen gesteld. Daarbovenop komen er in de nabije toekomst kosten met betrekking tot onderhoud pand en installaties. Het bijna dertig jaar oude gebouw is op een aantal punten toe aan omvangrijke vervangingen en investeringen. Samen met het Theater zal hiervoor een plan worden uitgewerkt.

NV Stadsherstel Breda

Ondernemend Breda	Thema Dynamische stad
Website NV Stadsherstel Breda:	Stadsherstel Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Marike de Nobel
Bestuurlijk vervanger:	Carla Kranenburg - van Eerd
Belang Breda in verbonden partij in %:	13,05 %
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage verbonden partij aan programma

NV Stadsherstel Breda werft, ontwikkelt en exploiteert monumentale objecten binnen de gemeente Breda. Hiermee dragen zij bij aan het erfgoed beleid van de gemeente Breda.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Er zijn geen bijzondere ontwikkelingen te melden.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

- In het Klapkot is nog steeds sprake van leegstand. Er zijn plannen om het Klapkot te koppelen aan de café de Huiskamer. De koppeling van deze twee monumenten is positief beoordeeld door de gemeente middels een initiatiefplan, maar er is nog geen vergunning voor aangevraagd. Omdat de brouwerij De Oranjeboom de huurder van NV Stadsherstel Breda is, is er geen sprake van inkomstenderving.

- Stadsherstel voert een haalbaarheidsstudie uit naar een nieuwe locatie. Indien deze haalbaar blijkt zal stadsherstel dit met vreemd vermogen moeten financieren. Mogelijk kan de gemeente hier een rol in spelen.

BV BrabantRing

Ondernemend Breda	Thema Stimuleren economische ontwikkeling in Breda
Website BrabantRing:	BrabantRing
Verantwoordelijk bestuurder:	Carla Kranenburg-van Eerd
Bestuurlijk vervanger:	Boaz Adank
Belang Breda in verbonden partij in %:	5,2%
Soort verbonden partij:	Vennootschappen en coöperaties

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De netto verwervingskosten van de aandelen in de BrabantRing BV voor de gemeente Breda bedragen waren in 2023 eenmalig € 120.000. De bijbehorende kapitaallasten worden gedekt uit het budget Digitalisering.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Op 22 juli 2021 is door de Raad het besluit genomen voor de realisatie van een BredaRing met opstappunt op de BrabantRing. Hierin is al opgenomen dat deze lokale glasvezelverbindingen worden verbonden met de glasvezelverbindingen elders binnen de provincie. Hiervoor is een koppeling noodzakelijk door een te realiseren opstappunt op de BrabantRing. Hierdoor ontstaat een Brabant brede breedband-connectiviteit, BrabantRing genaamd. BrabantRing BV is de organisatie die deze Brabantbrede connectiviteit gaat organiseren en beheren. Op 8 augustus 2023 heeft de gemeente Breda een belang genomen van 5,2 % in Brabant Ring BV.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Brabant Ring BV is een samenwerking tussen de provincie Noord Brabant, een aantal gemeenten en de private partij BRE EFX. Partijen werken nog aan het finaliseren van de juridische vormgeving van de samenwerking. Het is van belang dat daar goede duurzame afspraken over worden gemaakt. Tegelijkertijd is het van belang dat Brabant Ring BV spoedig aanvangt met haar zakelijke activiteiten.

Belgisch Nederlands Grensoverleg

Ondernemend Breda	Thema Verbindend bestuur
Website BeNeGo:	BeNeGo
Verantwoordelijk bestuurder:	Paul Depla
Bestuurlijk vervanger:	Jeroen Bruijns
Belang Breda in verbonden partij in %:	9,53 %
Soort verbonden partij:	Overige verbonden partijen

Bijdrage verbonden partij aan programma

In totaal 21 grensgemeenten in de provincies Antwerpen respectievelijk Noord-Brabant vormen samen het Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO). Het totale gebied heeft 877.000 inwoners. en een oppervlakte van 151.000 ha.

Het samenwerkingsverband werd opgericht in 1968 als een informele associatie van een 11-tal gemeenten die behoren tot de provincies Noord-Brabant respectievelijk Antwerpen. In 1986 werd het samenwerkingsverband geformaliseerd tot een internationale rechtspersoon in de vorm van een Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking (BGTS).

De landsgrens die met het Verdrag van Schengen vrijwel onzichtbaar is geworden, vormt in de praktijk vaak nog een obstakel als het gaat om thema's als klimaatverandering, grensarbeid, bestrijding van criminaliteit, milieubescherming en waterbeheersing, rampenpreventie, ambulancevervoer en openbaar vervoer. En worden sociaal-economische kansen die de nabijheid van het buurland biedt over en weer nog onvoldoende benut.

Doel van BENEKO is het bevorderen van grensoverschrijdend bestuurlijk overleg, samenwerking en het gezamenlijk behartigen van de gemeenschappelijke belangen. Gericht op het wegnemen van belemmeringen, bedreigingen te keren én bovenal kansen te pakken. Dit in samenwerking met alle instanties die hierbij kunnen helpen. De samenwerking en afstemming binnen BENEKO focused op vier hoofdthema's:

- veiligheid en criminaliteitsbestrijding
- gezondheidszorg
- economie en arbeidsmarkt
- natuurontwikkeling, Toerisme en Recreatie

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

De activiteiten worden bekostigd via de jaarlijkse bijdragen van de deelnemende gemeenten.

Mede vanwege de beperkingen in de corona periode was de samenwerking op een laag pitje geraakt. Op basis van een brede herijking in 2022 heeft de samenwerking binnen BENEKO in 2023 een nieuwe impuls gekregen, mede door de aanstelling van twee parttime coördinatoren.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Voor de continuïteit van het grensgemeenten-netwerk is bestuurlijk draagvlak essentieel.

